

Právně filozofické aspekty lidských práv v kontextu znevýhodněných osob

Libor Soukal, DiS.

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Libor Soukal, DiS.**
Osobní číslo: **H138111**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Právně filozofické aspekty lidských práv v kontextu znevýhodněných osob**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 20/2016, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

Předkládané téma sleduje filozofická a právní východiska základních lidských práv s akcentem na rovné zacházení a zákaz diskriminace z titulu sexuální orientace. Předpokládá se kritický přístup nejen k právním, ale i historickým pramenům, které se zabývají formováním a interpretací lidských práv, zejména v evropském a následně českém právním prostředí.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na analýzu historického vývoje lidských práv;
- na zjišťování vlivu rozvoje lidských práv na míru diskriminace LGBT osob;
- na hledání odpovědi na otázku, jakým směrem by se měly lidskoprávní normy vyvíjet v rodinnoprávních vztazích u znevýhodněných osob;
- na kritickou analýzu judikátů, které ovlivnily postavení znevýhodněných občanů.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bauman, Z. Úvahy o postmoderní době. Praha: SLON, 1995.

Fanel, J. Gay historie. Praha: Dauphin, 2000.

Nesvadba, P. Filosofie a etika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A.Čeněk, s.r.o., 2006.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková
Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

26. října 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. listopadu 2016

Ve Zlíně dne 26. října 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Stěžejním tématem bakalářské práce je LGBT komunita a její znevýhodnění v různých oblastech života. V teoretické části práce je stručně popsán historický vývoj LGBT komunity z hlediska její kriminalizace a její společenské emancipace. V dalších kapitolách teoretické části práce je věnována pozornost homofobii, diskriminaci a právní ochraně této menšiny. V praktické části práce jsou analyzována rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva s cílem zjistit, zda jsou porušována lidská práva ve smyslu Úmluvy o ochraně lidských práv.

Klíčová slova: LGBT, homosexualita, lidská práva, diskriminace, homofobie, Evropský soud pro lidská práva, Úmluva o ochraně lidských práv, transsexualita, manželství, osvojení

ABSTRACT

Main topic of the bachelor thesis is LGBT community and its disadvantaging in the different ways of life. There is briefly described historical development of LGBT community in terms of its criminalization and its social emancipation in the theoretical part. In the next sections of the theoretical part attention is given to the homophobia, discrimination and legal protection that minority. In the practical part of thesis judgements of European Court of Human Rights are analyzed with a view to determining whether human rights are violated within the meaning of the Convention on the Protection of Human Rights.

Keywords: LGBT, homosexuality, human rights, discrimination, homophobia, The European Court of Human Rights, Convention for the Protection of Human Rights, transsexuality, marriage, adoption

„Povahou nespravedlnosti je, že ji ne vždy vidíme v naší vlastní době.“

Soudce Nejvyššího soudu USA Anthony Kennedy ve věci Obergefell v. Hodges

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VNÍMÁNÍ ODLIŠNÉ SEXUÁLNÍ ORIENTACE V PRŮBĚHU DĚJIN	11
1.1 KRIMINALIZACE HOMOSEXUÁLNÍHO CHOVÁNÍ V MODERNÍ HISTORII	12
1.2 EMANCIPACE A LGBT AKTIVISMUS	17
2 ASPEKTY ŽIVOTA OSOB S MENŠINOVOU SEXUÁLNÍ ORIENTACÍ	19
2.1 DISKRIMINACE A JEJÍ OBLASTI	20
2.1.1 PROBLEMATIKA TRANSSEXUÁLNÍCH OSOB	26
2.2 HOMOFOBIE A JEJÍ PROJEVY	29
3 LIDSKÁ PRÁVA A OSOBY S MENŠINOVOU SEXUÁLNÍ ORIENTACÍ	35
3.1 MEZINÁRODNÍ OCHRANA	36
3.2 VNITROSTÁTNÍ OCHRANA	39
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
4 ANALÝZA SOUDNÍ JUDIKATURY EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA	44
4.1 VĚC M.C. A A.C. PROTI RUMUNSKU	44
4.2 VĚC OLIARI A DALŠÍ PROTI ITÁLIÍ	46
4.3 VĚC GAS A DUBOIS PROTI FRANCII	52
4.4 VĚC Y.Y. PROTI TURECKU	54
5 SHRUTÍ POZNATKŮ Z ANALYZOVANÉ JUDIKATURY	58
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	70
SEZNAM PŘÍLOH	71

ÚVOD

V souvislosti s rozvojem lidských práv v období po druhé světové válce došlo v Evropě k celkovému zlepšení postavení člověka v rámci právního řádu i ve vztahu ke státu a mocenským strukturám. Rozvoj lidských práv měl za následek posílení právního postavení nejen jednotlivých lidí, ale i celých skupin obyvatelstva. V lidské společnosti, ale existují mnohé skupiny lidí, které jsou z nejrozmanitějších důvodů znevýhodněny oproti jiným společenským skupinám. Příčinami znevýhodnění těchto společenských skupin bývá někdy jejich neschopnost mít stejnou sociální a pracovní výkonnost jako většina obyvatelstva, jindy jsou to předsudky a společenské odmítání těchto skupin. Tyto skupiny obyvatelstva jsou znevýhodněny např. z důvodu sociálního postavení, věku, pohlaví, etnického původu, úrovně dosaženého vzdělání, dále z důvodu fyzického či mentálního hendikepu, ale také z důvodu sexuální orientace.

Předmětem a obsahem sociální pedagogiky je především snaha pomáhat lidem při zvládnání různých životních situací, s jejich problémy a ohroženími. Tento obor hledá optimální formy kompenzace různých nedostatků a iniciuje změny, které umožňují uvádět do souladu individuální potřeby a zájmy jedince či znevýhodněných skupin s možnostmi společnosti. Mezi tyto znevýhodněné skupiny obyvatelstva můžeme zařadit i členy komunity, která je označována zkratkou LGBT. Tato zkratka zahrnuje označení osob s homosexuálním či bisexuálním zaměřením (LGB - lesby, gayové, bisexuálové) a osob s genderovou identitou odlišnou od pohlaví se kterým se narodili (T - transgender).

Velká část nejen české společnosti je přesvědčena, že dekriminizací sexuálních kontaktů mezi osobami téhož pohlaví a schválením zákona o registrovaném partnerství došlo ke zrovnoprávnění homosexuálních osob s osobami heterosexuálními a je kontraproduktivní a zbytečné se zabývat dalšími legislativními požadavky aktivistů z řad LGBT komunity.

Teoretická část mé práce se zabývá kvalitou života a právní ochranou LGBT komunity v českém a evropském prostředí s důrazem na posouzení, zda je skutečně jejich ochrana na tak vysoké úrovni, že nedochází k její diskriminaci ve srovnání s většinovou heterosexuální společností. Pokud k diskriminaci dochází, tak analyzovat v jakých oblastech života. V praktické části práce mám v úmyslu se zabývat analýzou některých soudních rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a zjistit, zda je rozdílný přístup k LGBT komunitě porušováním lidských práv.

Na počátku 21. století není postavení LGBT komunity ve všech kulturách a zemích zdaleka jisté a bezpečné. V některých státech je sexuální styk s osobami téhož pohlaví soudně trestán, mnohdy jde i o hrdelní zločin. Dochází k omezování práv této komunity a zhoršování jejího postavení a to i v Evropě. Například v Ruské federaci došlo kvůli rostoucím homofobním náladám ruské společnosti, ke schválení právní normy, jejímž cílem je zabránit šíření "propagace netradičních sexuálních vztahů", čímž jsou pravděpodobně rozuměny vztahy neheterosexuální. Homofobie je rozšířená nejen v muslimských státech a ve státech subsaharské Afriky, ale k homofobním projevům dochází po celém světě. Za zmínku stojí např. útok ultraortodoxního žida Jišaje Šlisela, který pobodal v červenci 2015 na Gay Pride v Jeruzalémě šest osob, přičemž šestnáctiletá dívka Šira Bankiová svým zraněním podlehla.

Následující kapitoly budou zahrnovat poznatky o právním pořádku a lidských právech v evropském a českém prostředí s akcentem na kvalitu života LGBT komunity. Dále bude následovat analýza současného stavu a nástin změn, které by bylo možné provést, aby došlo k úplnému zrovnoprávnění této komunity s heterosexuální majoritou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VNÍMÁNÍ ODLIŠNÉ SEXUÁLNÍ ORIENTACE V PRŮBĚHU DĚJIN

Homosexuální chování se u lidstva vyskytuje již od nepaměti, stejně jako u některých dalších tvorů živočišné říše. Výrazně se v průběhu časů měnilo jeho vnímání a postoj k němu a nemalou roli při tom hrálo v jaké části světa a v jaké státní či náboženské komunitě se homosexualita vyskytovala.

Ve starověkých civilizacích byla homosexualita vnímána poměrně shovívavě. Ve starověkém Egyptě nebyly její projevy považovány zrovna za ideál, ale byla tolerována. V antických civilizacích můžeme dokonce vysledovat, že za určitých okolností homosexuální chování patřilo k dobrému společenskému postavení. Například pokud měl nějaký mladík ve starověkém Řecku staršího společensky významného přítele, bylo to považováno za velkou čest. A u významných veřejně známých mužů bylo prestižní mít za milence mladého chlapce a být jeho patronem, bylo to dokonce považováno za znak mužnosti.¹ Jsou známy případy, kdy byly homosexuální vztahy pěstovány a využívány i pro vojenské účely. Spartané byli známými starověkými bojovníky a za jejich úspěchy stálo používání útvaru, nazvaném falanga, kdy bojovníci postupovali se štíty a dlouhými kopími v několika řadách proti nepříteli jako neporazitelná stěna. Falanga byla závislá na každém jejím členovi, pokud se několik mužů rozhodlo, že z bitvy uprchnou, mohl se celý bojový útvar rozpadnout. I z tohoto důvodu byly homosexuální vztahy mezi bojovníky vnímány jako pozitivum, neboť se předpokládalo, že žádný muž neuteče z boje, pokud se na něj dívá jeho milenec, který by se za něj potom styděl.²

S nástupem a rozšířením křesťanství a dalších monoteistických náboženství se začalo na homosexuální chování nahlížet diametrálně odlišně.

¹ *Experiment 4%*. ceskatelevize.cz. Rok výroby 2008. Dostupné z

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10211487240-experiment/208572233190007-4/2814-homosexualita-v-dejinach/>

² *Jak homosexuálové zachránili západní civilizaci*. National Geographic Česko. 17.8.2012. Dostupné z

<http://www.national-geographic.cz/clanky/jak-homosexualove-zachranili-zapadni-civilizaci.html#.V3uuL-uLSUk>

V raně křesťanských dobách bylo homosexuální chování většinou projednáváno církevními soudy, které ukládaly relativně mírné tresty, někdy postačovalo pokání. Od 11. století byly pachatelé ohavného hříchu, za který byla tzv. sodomie považována, odsuzováni většinou k tvrdým trestům a nezdědka k trestu smrti. Ještě trestní zákon *Constitutio Criminalis Theresiana* z roku 1768, který se uplatňoval v celé rakouské monarchii, ukládal za homosexuální chování trest smrti.³ Vlivem osvícenského působení císaře Josefa II. byl ale již v roce 1787 zaveden zákon *Constitutio Criminalis Josephina*, který zrušil trest smrti pro homosexuální chování. Rakousko se tak stalo zřejmě první evropskou zemí, která tak učinila. Další trestní zákoník z roku 1803 trestal homosexuální chování pouze přísným žalářem od šesti měsíců do jednoho roku, což byl oproti dřívějším legislativním úpravám významný příklon k humanismu.

1.1 Kriminalizace homosexuálního chování v moderní historii

Je evidentní, že v období 19. a 20. století bylo v zájmu homosexuálně orientovaných osob vyhnout se především trestně-právní represí. Ta byla hlavní příčinou zhoršené kvality života těchto osob, kdy si musely dávat dobrý pozor na to, aby za své sexuální chování nebyly zatčeny, odsouzeny a uvězněny. Samotný trest byl totiž často doprovázen společenským odsouzením a trvalým cejchem mravně zkaženého a v pozdějších obdobích sexuálně nemocného vyvrhele.

Majoritní společnost neměla zájem se zabývat dekriminací sexuálního chování takových lidí, spíše naopak. Během moderního historického vývoje docházelo často ke střetům mezi medicínským a politickým názorem na homosexuální chování. Ostatně něčeho podobného jsme svědky i dnes, kdy probíhají střety mezi částí odborné lékařské veřejnosti a politiky jako představiteli veřejného mínění při řešení mnohých sociálně-patologických jevů. Jedná se například o kriminalizaci lehkých drog, prostituce nebo držení dětské pornografie. Často je prosazena legislativa, která přinese od voličů politické body a hlas odborné veřejnosti není brán na zřetel.

³ *Historie právních postojů k homosexualitě*. PROCHÁZKA Ivo. Dostupné z <http://zpravodajstvi.ecn.cz/PRIVATE/logos/pravhist.htm>

Dále se tedy zaměřím na vývoj trestně-právního postihu homosexuálního chování a homosexuální komunity ve středoevropském prostoru, který nakonec dospěl až k dekriminálnímu postihu tohoto chování.

Císař František Josef I. v roce 1852 vyhlásil Trestní zákon č. 117/1852 ř.z., který platil pro všechny země Rakouského císařství.⁴ Podle § 129 a § 130 tohoto zákona byl pohlavní styk s osobami téhož pohlaví a se zvířaty označen jako smilstvo proti přírodě a byl trestán těžkým žalářem od jednoho až do pěti let. Výklad této legislativy se postupně vydávanou judikaturou ustálil a k naplnění skutkové podstaty smilstva s osobou téhož pohlaví postačil v podstatě každý homosexuální projev mužů i žen. Při výměře trestu se zohledňovaly přitěžující nebo polehčující okolnosti a bylo možné za určitých okolností dobu trestu zkrátit pod šest měsíců, případně těžký žalář přeměnit na žalář.⁵

Po vzniku Československé republiky byl pod číslem 117/1852 převzat rakouský trestní zákon z roku 1852 a společně s ním i rakouský trestní řád z roku 1873 a implementován do právního pořádku nového státního útvaru. Tyto právní normy ale platily pouze na území Čech, Moravy a Slezska, neboť na území Slovenska a Podkarpatské Rusi zůstalo v platnosti, ve vztahu k homosexualitě, o něco mírnější uherské trestní právo.⁶ Soudní praxe první republiky přinesla určité zvýhodnění odsouzených podle § 129 trestního zákona, neboť bylo možné ukládat i podmíněný trest.⁷

Po zřízení Protektorátu Čechy a Morava byla zachována pro protektorátní státní příslušníky prvorepubliková trestní legislativa. Na rozdíl od německých státních příslušníků, pro které platilo právo Německé říše. A i když přestaly mít v roce 1942 protektorátní soudy možnost vynášet nad dospělými osobami podmíněné tresty, tak byli čeští homosexuálové v relativní bezpečí prvorepublikové legislativy.

⁴ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6. s. 22.

⁵ Tamtéž, s. 25, 26.

⁶ *Historie právních postojů k homosexualitě*. PROCHÁZKA Ivo. Dostupné z <http://zpravodajstvi.ecn.cz/PRIVATE/logos/pravhist.htm>

⁷ Zákon č. 562/1919 Sb. Zákon o podmíněném odsouzení a o podmíněném propuštění.

V případě, že se jejich milencem stal Němec, byl odhalený zločin u obou řešen podle německého trestního práva.⁸ Zajímavá situace nastala u československých občanů, kteří žili na území Těšínska, které v říjnu 1938 obsadilo Polsko, protože tam začal platit polský trestní zákon z roku 1932, ve kterém absentovala trestnost homosexuálních projevů. V krátkém období se českoslovenští homosexuálové, kteří žili na tomto Polskem anektovaném území, poprvé v historii dočkali odtrestnění homosexuality. Tento stav trval až do 26. října 1939, kdy bylo území Těšínska v důsledku válečných událostí připojeno k Německé říši.⁹

Období nacionálního socialismu ukazuje, kam až může zajít diskriminace a perzekuce menšin. Nacistické právo trestalo homosexuální projevy až deseti lety žaláře. V roce 1937 byla zřízena Říšská ústředna pro potírání homosexuality a potratů. Říšský vůdce SS Heinrich Himmler vydal v roce 1940 výnos, podle kterého mohli být všichni homosexuálové usvědčení ze sexuálních deliktů spáchaných na větším počtu osob, posláni po odpykání trestu do tzv. „ochranné vazby“ v koncentračním táboře. Tam mohli skončit i na základě návrhu gestapa po formálním schválení od Hlavního říšského bezpečnostního úřadu. Prostřednictvím „ochranné vazby“ tak mohlo gestapo postihovat protistátní a trestnou činnost, kterou vyšetřovalo a to i bez soudního projednání.¹⁰

V koncentračních táborech měli homosexuálové velmi nízký sociální status, nejenže čelili šikaně ze strany dozorců SS, ale stávali se i terčem útoků ze strany spoluvězňů. Jejich vězeňské mundúry byly kvůli lepší identifikaci označovány růžovým trojúhelníkem, samotní vězni byli vystavováni krutým pracovním podmínkám a z nežidovských vězňů měli nejvyšší úmrtnost. V některých koncentračních táborech byli nuceni navštěvovat povinně táborové nevěstince a jejich sexuální výkon byl sledován pro pobavení dozorců. Taktéž byli mnozí podrobni lékařským pokusům a vykastrování.

⁸ HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. Každodenní život. ISBN 978-80-257-0876-7. s. 215.

⁹ Tamtéž, s. 214.

¹⁰ Tamtéž, s. 213, 218.

V pozdějších obdobích jim bylo slibováno, že pokud se nechají dobrovolně vykastrovat, budou z koncentračního tábora propuštěni, což se sice dělo, ale místo na svobodu byli zařazeni k trestním armádním jednotkám a odesláni na frontu. Odhaduje se, že za druhé světové války zemřelo v koncentračních táborech kolem patnácti tisíců homosexuálů z celkového počtu padesáti tisíc uvězněných. Hořkou pilulku museli homosexuální vězni koncentračních táborů spolknout i po válce, neboť se na ně nehledělo jako na oběti nacismu, ale jako na kriminálníky, kteří kvůli své deviaci dostali zasloužený trest. Nebyly jim přiznávány poválečné reparace a ještě v 80. letech minulého století se stávalo, že jim bylo bráněno pokládat věnce a pochodovat s ostatními bývalými vězni koncentračních táborů při vzpomínkových akcích.¹¹

Po roce 1945 se všeobecně očekávalo, že dojde k dekriminalizaci homosexuality. Mezi hlavní protagonisty patřil například advokát František Čerovský, který se již v této věci angažoval po mnoho let. Aktivisté doufali, že po nastolení komunistického režimu budou odstraněny křivdy první republiky a nový režim bude výrazně pokrokový, neboť i předválečná KSČ se k případné dekriminalizaci homosexuálního chování vyjadřovala příznivě. Roli v tomto očekávání hrálo i to, že inspirací pro československý komunistický režim se stal Sovětský svaz, který počátkem 20. let minulého století zbavil dobrovolné pohlavní styky mezi dospělými osobami téhož pohlaví trestního postihu. V roce 1934 byla z důvodu utužování stalinského režimu zavedena opět kriminalizace homosexuálních pohlavních styků, která i přes jisté zmírnění v roce 1960 přetrvávala až do rozpadu Sovětského svazu. Podstatné ale bylo, že po Stalinově smrti došlo ke značnému uvolňování poměrů nejen v SSSR, ale i v jeho satelitních státech a to vytvořilo příhodné podmínky pro dekriminalizaci homosexuálního chování i v Československu.¹² K dekriminalizaci homosexuálního chování ale nedošlo ihned po konci Stalinovy vlády.

¹¹ FANEL, Jiří. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-7272-010-4. s. 316, 317.

¹² SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6. s. 256.

V roce 1950 byl přijat nový trestní zákon č. 86/1950 Sb., který stanovil dle § 241 za pohlavní styk s osobou téhož pohlaví odnětí svobody až na jeden rok, v případě takového pohlavního styku s osobou mladší osmnácti let nebo za úplatu trest odnětí svobody až na 5 let.¹³

Teprve při tvorbě nového trestního zákoníku v roce 1961 se začalo uvažovat o ukončení všeobecné trestnosti homosexuality, kdy se například ve zprávě ministra spravedlnosti Aloise Neumana z 8. září 1961 o osnově nového trestního zákoníku uvádí : „Podle dosavadního znění trestního zákona jsou postihovány všechny projevy homosexuality. Trestní postih v dosavadním rozsahu vede k nežádoucím důsledkům, k psychickým poruchám a někdy i k sebevraždám pachatelů. Osoby s homosexuálními sklony jsou často využívány nebo i vydírány různými zločineckými živly.

Podle lékařských zjištění jde u těchto pachatelů o pohlavní úchylku, jejíž léčení za současného stavu lékařské vědy je nemožné. S ohledem na důsledky dosavadního postihu doporučily Psychiatrická společnost J. E. Purkyně a ministerstvo zdravotnictví upravit tento problém, jehož řešení trvá již několik let, způsobem navrženým v osnově. S navrženou úpravou projeví všichni účastníci připomínkového řízení souhlas.“¹⁴

V roce 1962 tedy nabyt účinnosti nový trestní zákon č. 140/1961 Sb., který trestal homosexuální chování pouze v rozsahu, který stanovil § 244 tohoto zákona. Šlo o pohlavní styk s osobou téhož pohlaví, která byla mladší osmnácti let nebo u níž byla zneužita její závislost, dále o pohlavní styk s osobou téhož pohlaví za úplatu nebo kontakt budící veřejné pohoršení. Za takové chování hrozil trestní postih od jednoho do pěti let odnětí svobody.¹⁵ Většina československých homosexuálů tuto legislativní změnu přijala s nadšením, neboť de facto znamenala dekriminizaci homosexuálního chování.

¹³ Zákon č. 86/1950 Sb. Trestní zákon.

¹⁴ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6. s. 282.

¹⁵ Zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákon.

Celý dekriminalizační vývoj byl završen po pádu socialistického režimu, kdy byla v roce 1990 přijata novela trestního zákona, kterou byl nejenom zrušen trest smrti, ale i vypuštěn výše uvedený § 244, který většina homosexuálů považovala za diskriminační, neboť věk pro legální heterosexuální pohlavní styk byl patnáct let a u homosexuálů osmnáct let. Zrušením § 244 skončila i trestnost homosexuální prostituce a homosexuálního jednání budícího veřejné pohoršení.¹⁶ Tím se otevřela cesta homosexuální menšiny k další snaze o zrovnoprávnění s heterosexuální většinou.

1.2 Emancipace a LGBT aktivismus

Po nastolení demokratického režimu bylo zároveň možné, aby se homosexuální menšina aktivizovala, lépe organizovala a otevřeně začala prosazovat svoje zájmy. Začalo působit Sdružení organizací homosexuálních občanů v České republice (dále pouze SOHO), které bylo úzce provázáno s redakcí měsíčníku Soho revue. Šéfredaktor tohoto časopisu Jiří Hromada se v devadesátých letech stal hlavní tváří a organizátorem homosexuální emancipace v České republice.

SOHO se angažovalo při zrušení policejních seznamů homosexuálů v roce 1991 a pro vyškrtnutí homosexuality z oficiálního českého seznamu nemocí, což se podařilo v roce 1993. Svoje cíle SOHO spatřovalo především ve snaze chránit homosexuály před diskriminací a prosadit právní uznání homosexuálního vztahu.¹⁷ Právní uznání homosexuálních vztahů podporovali i mnozí lékaři, neboť kvůli hrozící epidemii viru HIV se jim podpoření stability homosexuálních vztahů jevílo jako žádoucí. V roce 2001 se SOHO přetransformovalo v Gay iniciativu v ČR a ta se angažovala především v boji za uzákonění registrovaného partnerství. Návrh zákona o registrovaném partnerství byl předkládán do Poslanecké sněmovny s různými obměnami v letech 1997, 1999, 2001, 2004 a 2005.

¹⁶ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6. s. 324.

¹⁷ Tamtéž, s. 368.

Návrh z roku 2005 se nakonec přes veto prezidenta Václava Klause podařilo prosadit a zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, byl vyhlášen ve Sbírce zákonů 3. dubna 2006 a nabyl účinnosti 1. července 2006.¹⁸

Protože Gay iniciativa v ČR dosáhla svého hlavního cíle v podobě uzákonění registrovaného partnerství, ukončila ke dni 31. 12. 2006 svoji činnost.¹⁹ Během dalšího vývoje se emancipační a antidiskriminační aktivismus LGBT scény částečně přesunul z občanských sdružení na státní struktury. V roce 2007 vzniklo Ministerstvo pro lidská práva a národnostní menšiny, které mělo pod vedením Džamily Stehlíkové zájem na dalším emancipačním úsilí. Pracovní skupina při Úřadu vlády v témže roce vypracovala komplexní analýzu situace leseb, gayů, bisexuálů a transgender osob v České republice, která se stala podkladem pro potřebnou legislativní snahu k úplnému zrovnoprávnění homosexuálních párů s heterosexuálními. Další úsilí směřovalo především k přijetí antidiskriminačního zákona, což se podařilo v roce 2009, ale jehož přijetí bylo v dlouhodobém horizontu nevyhnutelné také proto, že ustanovení v něm obsažená jsou součástí legislativy Evropské unie.²⁰

Od roku 2011 se začal v Praze pravidelně konat festival hrdosti, tzv. Prague Pride, který má mezinárodní přesah a je určen nejen pro LGBT komunitu, ale i pro majoritní populaci a je podporován i řadou známých osobností a politiků. Dalším významným počinem LGBT aktivistů byl vznik sdružení s názvem *Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu* (PROUD), které chce dosáhnout mimo jiného i legalizace adopcí dětí stejnopohlavními páry a uzavírání občanského sňatku totožného s institutem manželství různopohlavních párů.²¹

¹⁸ SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6. s. 450.

¹⁹ *Gay iniciativa v ČR končí, dosáhla svých cílů*. Novinky.cz. 3.1.2007. Dostupné z <https://www.novinky.cz/domaci/105477-gay-iniciativa-v-cr-konci-dosahla-svych-cilu.html>

²⁰ *Antidiskriminační opatření v EU*. FOREJTOVÁ Monika. 24.11.2014. Dostupné z <http://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/antidiskriminacni-opatreni-v-eu>

²¹ *Dlouhodobé cíle PROUDu*. Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu. Dostupné z <http://www.proudem.cz/o-proudu/cile-a-vize.html>

2 ASPEKTY ŽIVOTA OSOB S MENŠINOVOU SEXUÁLNÍ ORIENTACÍ

Ani v demokratickém zřízení nemá člověk s homosexuální a bisexuální orientací nebo s poruchou pohlavní identity bezproblémový vztah se svým okolím. Velkou roli určitě hraje individuální osobnost takové osoby, rodinné prostředí, oblast, ve které člověk žije. Jinak bude vnímána homosexuální orientace na konzervativním venkově se silným vlivem církve a jinak v anonymním prostředí velkoměsta, kde působí spíše vliv individualismu, materialismu a liberalismu. Liberálnější prostředí ve městech je také ovlivněno celkovou proměnou společnosti v postmoderní době.²²

Občas se stává, že někteří zranitelní jedinci si pod tlakem okolí a svých pochybností sáhnou na život. Jako varovný a mediálně známý případ by mohla posloužit sebevražda nezletilého synovce moderátorky Ester Janečkové, kdy motiv tohoto činu pravděpodobně souvisel s homosexuální orientací tohoto chlapce.²³

LGBT osoby většinou nezápasí pouze s případným nepochopením svého okolí, ale často svádí boj se sebou samými, neboť přijmout svoji odlišnou sexuální orientaci není nikterak snadný a jednoduchý proces. Některým lidem se dokonce strach a obavy spojené s tzv. coming outem nepodaří nikdy překonat a raději násilně potlačují svoji sexualitu či se ji snaží co nejvíce skrývat a ve společnosti předstírají svoji heterosexuálnost.²⁴ Proč je tento proces vyrovnání se se svou odlišnou sexualitou natolik těžký, můžeme pochopit díky tomu, že homosexuální menšina je často ze strany majority vystavována homofobním a diskriminačním projevům, které dosahují různých stupňů intenzity.

²² BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-12-5.

²³ *Ester Janečková se svěřila : Za smrt synovce může také homofobní kněz!* Topstar. Dostupné z <http://style.iprima.cz/topstar/celebrity/ester-janeckova-se-sverila-za-smrt-synovce-muze-take-homofobni-knez>

²⁴ *Coming out*. Wikipedie. Otevřená encyklopedie. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Coming_out

2.1 Diskriminace a její oblasti

Internetové stránky Veřejného ochránce práv charakterizují diskriminaci jako odlišné, právem zakázané zacházení s lidmi ve vymezených, srovnatelných situacích na základě různé rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, víry, náboženského vyznání a světového názoru.²⁵ Obecně můžeme diskriminaci definovat jako nerovné zacházení. Pokud bychom vycházeli z definice našeho Veřejného ochránce práv, mohli bychom se mylně domnívat, že diskriminačního jednání se lze dopustit pouze jednáním, které je přesně definováno v platných právních normách.

Výše uvedený typ diskriminace můžeme označit jako diskriminaci přímou, ale také existuje diskriminace nepřímá, kdy je s určitou skupinou osob zacházeno nerovným způsobem na základě určitého neutrálně se tvářícího pravidla. Toto pravidlo nemá většinou žádné racionální odůvodnění a v jeho důsledku je reálně znevýhodňována nebo poškozována určitá skupina osob.²⁶

Například mohou být městské byty pronajímány pouze rodinám s jedním nebo dvěma malými dětmi, takže rodina s nízkým sociálním statusem může být nepřímo diskriminována oproti ostatním rodinám, neboť sociálně slabé rodiny mají velmi často nadprůměrný počet nezletilých členů. LGBT komunita patří mezi rizikové skupiny, které jsou diskriminací ohroženy. Za diskriminační jednání se totiž považuje i obtěžování, neboť toto chování může vytvořit třeba na pracovišti vůči konkrétní osobě ponižující a nepřátelské prostředí a tím ohrožovat její důstojnost. Za obtěžování lze považovat i různé anekdoty a vulgární výrazy, které jsou vnímány jako nevhodné nebo urážlivé.²⁷

²⁵ *Diskriminace*. Veřejný ochránce práv. Dostupné z <http://www.ochrance.cz/diskriminace/>

²⁶ BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. ISBN 978-80-87041-33-8. s. 45.

²⁷ *Co je to diskriminace? Výklad základních pojmů*. ŠTĚPÁNKOVÁ Martina. Dostupné z http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Co_je_to_diskriminace.pdf

Podle průzkumu Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA) z roku 2012, v němž bylo vyslechnuto kolem 93 tisíc zletilých členů LGBT komunity ze zemí EU, je diskriminace a homofobie vůči této komunitě poměrně rozšířený jev. 19% respondentů uvedlo, že se cítili v posledním roce diskriminováni v zaměstnání nebo při jeho hledání. 26% respondentů zažilo v posledních pěti letech napadení nebo pohrůžky násilím. 66% respondentů mělo strach se na veřejnosti držet s partnerem za ruku. Nejpostiženější skupinou byli transsexuálové, když 30% z nich zažilo násilí nebo pohrůžky násilím v posledním roce více než třikrát.²⁸

V České republice je LGBT komunita proti diskriminaci chráněna především zákonem č. 198/2009 Sb., tzv. antidiskriminačním zákonem. Chrání ji v mnoha oblastech, ale přesto je pro tuto menšinu dosažení rovného zacházení v běžném životě poměrně složité.

Mezi nejdůležitější oblasti patří ochrana života a zdraví člověka před násilím. Co se týká menšin, je jejich ochrana před násilím zajištěna především českým trestním zákoníkem.²⁹ LGBT menšina není v jednotlivých ustanoveních zákona výslovně uvedena, jako třeba v § 42 písm. b) o přitěžujících okolnostech.

Toto ustanovení zní: „*Soud jako k přitěžující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel spáchal trestný čin ze ziskuchtivosti, z pomsty, z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky.*” Lze předpokládat, že právě pod „*jinou podobnou nenávist*” by byl homofobní a transfobní motiv pachatele podřazen. Pak by záleželo na tom, jak by k homosexuální oběti trestného činu přistupoval konkrétní státní zástupce nebo soudce. Je teoreticky možné, že pokud by byli tito právníci homofobně naladěni, tak by v homofobním či transfobním motivu pachatele „*jinou podobnou nenávist*” neshledali a neměli by tudíž důvod vůči pachateli při posuzování jeho trestné činnosti tuto přitěžující okolnost uplatnit.

²⁸ *Strach, izolace a diskriminace jsou pro LGBT komunitu v Evropě běžné.* Agentura FRA. 17.5.2013. Dostupné z http://fra.europa.eu/sites/default/files/pr-lgbt-survey-fear-isolation-common_cs.pdf

²⁹ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

Pokud by k výše uvedenému došlo, mohlo by to mít znaky nepřímé diskriminace člena LGBT menšiny vůči členům ostatních menšin jako jsou např. etnické či náboženské.

Podobná situace panuje i v § 356 trestního zákoníku o podněcování k nenávisti, ve kterém se uvádí: „*Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*”

Lze tedy zase jen opět předpokládat, že by na LGBT menšinu bylo nahlíženo jako na „jinou skupinu osob”. Ministerstvo spravedlnosti pod vedením ministra Roberta Pelikána má zájem předložit Parlamentu ke schválení novely trestního zákona, která trestný čin hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob a trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod. Novela by měla upřesnit ohrožené skupiny a doplnit § 355 a § 356 trestního zákoníku mimo jiného i o pojmy sexuální orientace a pohlavní identita. Schválením této novely by došlo k odstranění nejistoty LGBT komunity, že nebude patřit mezi adekvátně chráněné menšiny.³⁰

Důležitou oblastí, ve které jsou homosexuálové diskriminováni oproti heterosexuálům, je oblast rodinného života. I když se Česká republika ze zemí bývalého východního bloku řadí mezi ty nejpokrokovější, ve srovnání se západoevropskými státy již není situace pro tuto komunitu tak příznivá.

Přijetím zákona o registrovaném partnerství v roce 2006 uznala právně Česká republika svazky osob stejného pohlaví.³¹ Ovšem tento institut má ve srovnání s manželstvím velmi rozdílnou a nerovnou podobu. Kořeny této rozdílné podoby lze hledat v historii předcházející přijetí tohoto zákona, kdy bylo nutné co nejvíce politicky otupit námitky odpůrců zákona, neboť kvůli předchozím neúspěšným pokusům se jevílo přijetí zákona jako velmi problematické a bylo nutné dělat co největší kompromisy.

³⁰ ČR zavádí trestný čin hanobení životního stylu třídy i podněcování nenávisti k homo, trans a asexuálům. Česká justice. 11.4.2016. Dostupné z <http://www.ceska-justice.cz/2016/04/cr-zavadi-trestny-cin-hanobeni-zivotniho-stylu-tridy-i-podnecovani-nenavisti-k-homo-trans-a-asexualum/>

³¹ Zákon č. 115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

Vždyť veto prezidenta Klause o návrhu zákona bylo nakonec přehlasováno pouze o jeden hlas a to už se jednalo o celkově šestý pokus prosadit zákon o registrovaném partnerství.³²

Hlavními rozdíly registrovaného partnerství oproti manželství je neexistence institutu společného jmění partnerů a s tím související neexistence společné odpovědnosti za závazky, společný majetek tedy mohou partneři nabývat pouze v rámci podílového spoluvlastnictví. Dalším rozdílem je, že partnerům nevzniká automaticky společný nájem bytu, vždy se musí partneři individuálně dohodnout s pronajímatelem. Registrované partnerství taktéž nelze uzavřít na každém matričním úřadu, ale pouze na 14 vybraných, tzv. registrujících matričních úřadech.³³

Samotný obřad za účelem uzavření registrovaného partnerství nemá ze strany pověřeného matričního úřadu tak slavnostní formu jako manželství a zaměstnanec, který chce vstoupit do partnerství, nemá nárok na 2 dny pracovního volna jako v případě uzavření manželství.³⁴ Důležitým rozdílem je taktéž nemožnost pobírat vdovecký a vdovský důchod po úmrtí partnera či partnerky. Jiná práva registrovaných partnerů jsou naopak civilním právem garantována. Občanský zákoník v ustanovení § 3020 uvádí: „*Ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.*“, což institutu registrovaného partnerství umožňuje se co nejvíce podobat institutu manželství.³⁵

Hlavním deficitem uzavřeného registrovaného partnerství jsou omezené možnosti naplnění jednotlivých forem náhradní rodinné péče.

³² SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6. s. 427.

³³ Zákon č. 301/2000 Sb. Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

³⁴ Nařízení vlády č. 590/2006 Sb. Nařízení vlády, kterým se stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci.

³⁵ *Základní rozdíly mezi instituty - registrované partnerství a manželství*. Muj-pravnik.cz. 18.6.2014. Dostupné z <http://muj-pravnik.cz/zakladni-rozdily-mezi-instituty-registrovane-partnerstvi-a-manzelstvi/>

V červnu 2016 vydal Ústavní soud ČR nálezn č. 234/2016 Sb., ve kterém zkonstatoval neústavnost a diskriminační charakter § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství, který stanovil, že trvající partnerství je překážkou, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte. Z tohoto důvodu bylo toto ustanovení ze zákona vypuštěno, neznamená to ale možnost osvojení dítěte registrovanými partnery, neboť osvojení a jiné formy náhradní rodinné výchovy jsou právně upraveny v občanském zákoníku. Podle § 800 občanského zákoníku může výjimečně osvojit nezletilé dítě i jiná osoba než manželé nebo jeden z manželů. Jednomu z registrovaných partnerů se tedy otevřela cesta k individuálnímu osvojení biologického dítěte druhého registrovaného partnera.

Existuje tedy teoretická možnost si dítě svého protějšku tzv. přisvojit. V současné době je projednávána v Parlamentu novela zákona o registrovaném partnerství, která by v případě schválení do tohoto zákona implementovala toto zákonné ustanovení:

„(1) Partner může osvojit dítě svého partnera, přičemž se obdobně použijí ustanovení občanského zákoníku o osvojení, s výjimkou ustanovení § 800 odst. 1.

(2) Dítě, které bylo osvojeno partnerem svého rodiče, má postavení společného dítěte partnerů.

(3) Je-li osvojitel partnerem jednoho z rodičů osvojence, nedotýká se osvojení příbuzenského poměru mezi osvojencem a tímto rodičem i jeho příbuznými, ani práv a povinností vyplývajících z tohoto poměru.

(4) Na výkon rodičovské odpovědnosti po zrušení partnerství se použijí obdobně ustanovení o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství.”^{36 37}

V České republice také již došlo na základě zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, k uznání zahraničního rozsudku o osvojení dítěte homosexuálním párem, na který díky tomu české úřady pohlíží jako na rodiče dítěte.

³⁶ Sněmovní tisk 320/0, část č. 1/4 Novela z. o registrovaném partnerství. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=320&CT1=0>

³⁷ Poslanci se přeli o možnost adopce registrovanými partnery. ČTK. 13.7.2016. Dostupné z <http://www.pravniprostor.cz/aktuality/aktuality/poslanci-se-preli-o-moznost-adopce-registrovanymi-partnery>

V roce 2015 o tom poprvé rozhodl Okresní soud v Prostějově a jednalo se o česko-francouzský gay pár, který si osvojil dvojčata v americkém San Francisku.³⁸

Další formou náhradní rodinné péče je pěstounská péče. Podle § 964 občanského zákoníku je možné dítě svěřit do péče společným pěstounům, pokud jsou manželé. Z tohoto ustanovení lze odvodit, že společná pěstounská péče je registrovaným partnerům, ale také nesezdaným heterosexuálním párům zapovězena. Existuje zde ale možnost, aby se pěstounem stal jeden z partnerů.³⁹

V případě poručnictví je situace obdobná, kdy § 932 odst. 2 občanského zákoníku uvádí, že do funkce poručníka může soud jmenovat i dvě osoby, zpravidla manžele. Z toho vyplývá, že zákon přímo účast registrovaných partnerů na poručnictví nezakazuje, ale je pravděpodobné, že s touto možností při tvorbě nového občanského zákoníku zákonodárci příliš nepočítali. Ostatně i to, že obsah zákona o registrovaném partnerství nebyl při tvorbě nového občanského zákoníku do něj implementován, na rozdíl od obsahu zrušeného zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, svědčí o tom, že práva a povinnosti registrovaných partnerů nebyly považovány za příliš významné ve srovnání s právním postavením manželů.

Co se týká svěření dítěte do péče jiné osoby, tak zákon pouze specifikuje, jaké předpoklady musí splňovat tzv. pečující osoba, bez upřesnění možnosti společné péče o dítě. Neexistuje zde tedy zákonný rozdíl mezi nesezdanými, sezdanými nebo registrovanými páry.⁴⁰

V § 13 zákona o registrovaném partnerství je uvedeno: „*Existence partnerství není překážkou výkonu rodičovské zodpovědnosti partnera vůči jeho dítěti ani překážkou svěření jeho dítěte do jeho výchovy.*“

³⁸ *Homosexuálové slaví dílčí vítězství, český soud uznal adopci dětí gayi.* iDnes.cz. 7.12.2015. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/cesky-soud-uznal-adopci-deti-gayi-dqg-/domaci.aspx?c=A151206_202924_zahranicni_san

³⁹ *První registrovaný pár získal dítě do pěstounské péče.* ceskatelevize.cz. 10.6.2011. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1259377-prvni-registrovany-par-ziskal-dite-do-pestounske-pece>

⁴⁰ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník. § 954.

Partner, který je rodičem, je povinen zajistit vývoj dítěte a důsledně chránit jeho zájmy při použití přiměřených výchovných prostředků, tak aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a ohroženo jeho zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

Pokud jeden z partnerů pečuje o dítě a oba partneři žijí ve společné domácnosti, podílí se na výchově dítěte i druhý partner; povinnosti týkající se ochrany vývoje a výchovy dítěte se vztahují i na tohoto partnera.”

Pokud bychom hovořili o homoparentálních rodinách, což jsou rodiny, ve kterých vychovávají děti rodiče stejného pohlaví a kterých jsou podle odhadů v České republice nejméně stovky, tak lze konstatovat jejich nerovné postavení vůči rodinám heteroparentálním. Toto nerovné postavení je charakterizováno tím, že homoparentální rodina má především zákonné povinnosti vůči dítěti při péči o něj, ale rozsah práv pečujícího homosexuálního páru nebo registrovaných partnerů vůči státu a společnosti je menší než v případě manželů.

Diskriminaci můžeme také vysledovat v zákonné úpravě asistované reprodukce, která není přístupná lesbickým a osamělým ženám. Podle § 6 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, je možné umělé oplodnění provést jen na základě písemné žádosti ženy a muže, kteří tuto zdravotní službu hodlají podstoupit společně. V případě, že by se lesbická žena domluvila s nějakým kamarádem a předstírali by za účelem umělého oplodnění pár, vzal by na sebe tento kamarád v případě narození dítěte velký právní závazek.

V § 778 občanského zákoníku je totiž uvedeno, že pokud se narodí dítě, které je počato umělým oplodněním, ženě neprovdané, má se za to, že otcem dítěte je muž, který dal k umělému oplodnění souhlas. Jako otec dítěte by tedy musel kamarád lesbické ženy převzít plnění všech rodičovských povinností.

2.1.1 Problematika transsexuálních osob

Zvýšenou pozornost si bezesporu také zaslouží situace transsexuálních osob, které často čelí předsudkům a životním komplikacím ve větší míře než homosexuálně orientovaní lidé.

Odhaduje se, že na 10 tisíc obyvatel se vyskytuje jedna transsexuální neboli transgender osoba, což znamená, že v naší republice žije odhadem 1000 těchto osob.⁴¹ Transgender osoby jsou uvězněny v těle, které nekoresponduje s jejich osobností, tedy osobnost muže se nachází v těle ženy a naopak. Často je tedy nutné tuto nezáviděníhodnou situaci řešit cestou změny pohlaví.

Změna pohlaví je dlouhodobý a náročný proces, který je legislativně upraven především § 21 až 23 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách a související ustanovení je obsaženo také v § 29 občanského zákoníku. U zájemce o změnu pohlaví musí být diagnostikována porucha sexuální identifikace, musí projít tzv. "real life testem", kdy nejméně rok vystupuje v souladu se svým psychickým pohlavím a zpravidla se podrobuje hormonální léčbě.

Další nutností je kladné stanovisko odborné komise a teprve poté je možné přistoupit k operativnímu zákroku, při kterém se znemožní reprodukční funkce transsexuální osoby.⁴²

Požadavek provést sterilizaci či kastraci zájemců o změnu pohlaví je poněkud kontroverzní, neboť ne každý transsexuál je ochoten se podrobit tak závažnému chirurgickému zásahu nebo to jeho zdravotní stav nedovoluje.

Bez znemožnění reprodukční funkce, ale nelze dle českých zákonů ke změně pohlaví přistoupit. Živé diskuze o nutnosti sterilizace při změně pohlaví stále probíhají.

⁴¹ BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. ISBN 978-80-87041-33-8. s. 13.

⁴² *Zpráva o plnění Doporučení CM/Rec(2010)5 Výboru ministrů Rady Evropy členským státům ohledně boje proti diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity Českou republikou*. Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu (PROUD). Praha. Česká republika. 2013. s. 17. Dostupné z <http://proud.cz/o-proudu/dokumenty.html>

V některých státech jako třeba v Argentině, Dánsku, Nizozemí, Německu a Rakousku došlo v posledních pěti letech k legislativním změnám, které více zohledňují právo jednotlivce na seburčení svého pohlaví, omezují vliv medicínské diagnostiky a k úřednímu uznání změny pohlaví není nutnou podmínkou chirurgický zákrok nebo znemožnění reprodukční funkce.⁴³

Po dovršení procesu změny pohlaví je transgender osobě na základě potvrzení zdravotního zařízení, které provedlo chirurgickou změnu pohlaví, přiděleno matrikou nové rodné číslo, vystaveny nové doklady a definitivně určeno jméno, které hodlá transgender osoba používat.^{44 45} Z hlediska transgender osob by bylo určitě vhodné zavedení rodného čísla, na základě kterého nelze zjistit, zda se jedná o muže či ženu, jak je tomu v současnosti. Zvýšila by se tím pravděpodobnost ochrany soukromí osob procházejících změnou pohlaví a snížení rizika následné stigmatizace takové osoby. Nelze totiž očekávat, že by průměrný občan, který není o problematice dostatečně informován, vnímal transgender osobu bez předsudků.⁴⁶

I když antidiskriminační zákon zakazuje v oblasti zaměstnání diskriminaci na základě sexuální orientace i transgenderové identity, tak v praxi k těmto jevům dochází.

Jako příklad bych chtěl uvést snahu Jaroslavy Brokešové, která prošla změnou pohlaví, stát se profesionální vojákyní. Složila úspěšně všechny přijímací testy a lékařská vyšetření.

⁴³ *Výbor pro sexuální menšiny pracuje na zavedení práva zvolit si pohlaví. I bez operace.* Česká justice. 13.6.2016. Dostupné z <http://www.ceska-justice.cz/2016/06/vybor-pro-sexualni-mensiny-pracuje-na-zavedeni-prava-zvolit-si-pohlavi-i-bez-operace/>

⁴⁴ Zákon č. 133/2000 Sb. Zákon o evidenci obyvatel. § 17.

⁴⁵ Zákon č. 301/2000 Sb. Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. § 72 odst. 5.

⁴⁶ *Zpráva o plnění Doporučení CM/Rec(2010)5 Výboru ministrů Rady Evropy členským státům ohledně boje proti diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity Českou republikou.* Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu (PROUD). Praha. Česká republika. 2013. s. 18. Dostupné z <http://proud.cz/o-proudu/dokumenty.html>

Nakonec byla opakovaně odmítnuta s odvoláním na vyhlášku č. 103/2005 Sb., o zdravotní způsobilosti k vojenské činné službě, která stanovuje, že porucha pohlavní identity je diagnóza výrazně snižující způsobilost pro vojenskou službu.⁴⁷ Možná pokud by měla Jaroslava Brokešová energii a odvahu jít do dlouhodobých soudních sporů s Armádou ČR, dosáhla by zvrácení verdiktu či alespoň výplaty odškodnění. Spojené státy americké, které poslední dobou ve snaze zrovnoprávnit LGBT komunitu vynikají, plánují v brzké době oficiálně povolit transgenderovým osobám vojenskou službu.⁴⁸

Na předchozích řádcích jsem nastínil některé životní situace členů LGBT komunity, ve kterých právní normy umožňují diskriminující zacházení vůči těmto lidem. Ponižující charakter někdy mívají i běžné záležitosti všedního dne. Například, když jde homosexuální muž darovat krev a musí před odběrem vyplňovat dotazník, ve kterém je dotaz na rizikové sexuální chování, za které se mimo jiné považuje i pohlavní styk s jiným mužem a pokud od tohoto styku neuplynulo více než 6 měsíců, je z možnosti darovat krev vyloučen. Toto kritérium se ovšem nevztahuje na osoby, které měly heterosexuální pohlavní styk, i když je možné se virem HIV nakazit i tímto způsobem.⁴⁹

2.2 Homofobie a její projevy

Co si vlastně pod pojmem homofobie představit. Stručná definice homofobie je, že je to nepřátelský postoj a chování vůči lidem s homosexuální orientací.⁵⁰

Za homofoba můžeme označit člověka, který je vůči homosexuálům útočný, nenávidí je nebo z nich má iracionální strach.

⁴⁷ *Prošla testy, do armády ale nemůže.* Translidé. Dostupné z <http://www.translide.cz/prosla-testy-do-armady-ale-nemuze>

⁴⁸ *Pentagon chce ,legalizovat' transgenderové vojáky.* Echo24.cz. 17.7.2015. Dostupné z <http://echo24.cz/a/wm8gj/pentagon-chce-legalizovat-transgenderove-vojaky>

⁴⁹ *Samovyloučení dárce krve.* Fakultní nemocnice Brno. Dostupné z <http://www.fnbrno.cz/samovyloucenidarce-krve/t5207>

⁵⁰ *Homofobie, heterosexismus, diskriminace sexuálních minorit?* PECHOVÁ, Olga. Multikulturní centrum Praha. Dostupné z <http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Homofobie.pdf>

I když slovo fobie v konečné složenině slova homofobie evokuje, že jde o jakousi duševní poruchu, není homofobie zařazená na žádném seznamu nemocí.

V minulosti se objevovaly snahy zařadit homofobii na seznam poruch osobnosti, ale to se nestalo. Není to totiž fobie v pravém slova smyslu, protože se homofobní jedinci často homosexuálů nestraní a neschovávají se před nimi, ale aktivně je vyhledávají a napadají je.⁵¹ V důsledku těchto snah, ale došlo například v některých státech USA k osvobození či mírnému odsouzení pachatelů nevyprovokované násilné trestné činnosti vůči homosexuálům, kdy obhájci těchto pachatelů uspěli s obhajobou, že jejich klienti útočili pod vlivem panického strachu z homosexuality, a proto nejsou za svůj čin plně odpovědní, protože měli v době činu sníženou přičetnost.⁵² V posledních letech dochází ve vyspělých demokratických státech k opačnému trendu, kdy je homofobní motiv při páchání trestné činnosti považován při soudním posuzování za přitěžující okolnost. Velká část evropských států již přijala legislativu, která postihuje zločiny z nenávisti vůči LGBT komunitě a jedná se mnohdy i o šíření této nenávisti v kyberprostoru.⁵³ I Česká republika se pravděpodobně brzy zařadí mezi tyto státy, neboť se bude jednat o novele trestního zákoníku, ve které budou blíže specifikovány a rozšířeny skupiny osob, vůči kterým se lze dopustit hanobení nebo podněcování k nenávisti a násilí. Mezi důvody ochrany těchto skupin lidí bude nově zařazena i odlišná sexuální orientace a pohlavní identita.⁵⁴

Proč je vlastně homofobie tak rozšířený jev? Bezpochyby bude hrát roli více příčin a ne jen přirozená lidská nedůvěra ke všemu jinému, odlišnému a cizímu.

⁵¹ *Co je homofobie? Zastavme homofobní chování!* nakluky.cz. 12.9.2011. Dostupné z <http://www.nakluky.cz/magazin/item/1008-co-je-homofobie-zastavme-homofobni-chovani/>

⁵² *Homofobie, heterosexismus, diskriminace sexuálních minorit?* PECHOVÁ, Olga. Multikulturní centrum Praha. Dostupné z <http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Homofobie.pdf>

⁵³ *Homofobie*. Wikipedie. Otevřená encyklopedie. Dostupné z <https://cs.wikipedia.org/wiki/Homofobie>

⁵⁴ *ČR zavádí trestný čin hanobení životního stylu třídy i podněcování nenávisti k homo, trans a asexuálům*. Česká justice. 11.4.2016. Dostupné z <http://www.ceska-justice.cz/2016/04/cr-zavadi-trestny-cin-hanobeni-zivotniho-stylu-tridy-i-podnecovani-nenavisti-k-homo-trans-a-asexualum/>

V některých státech hraje poměrně velkou roli náboženství, a pokud náboženská dogmata homosexualitu odsuzují jako něco zvráceného a hříšného, nelze se příliš divit tomu, že věřící člověk přijímající nekriticky normy své církve či víry, bude téhož názoru.

Dalším významným prvkem při vzniku homofobních projevů bude tzv. heteronormativita, která je ve společnosti všudypřítomná. Společnost je uspořádaná na principu rodu (gender), kdy se lidé dělí na muže a ženy. U žen je očekáváno chování, jež se nazývá feminita a u mužů chování, jež se nazývá maskulinita.

Genderový řád ve společnosti je nastaven tak, že se muži a ženy navzájem doplňují a každá z těchto dvou skupin má ve společnosti odlišnou úlohu. To ve velké míře ovlivňuje v současné době již slábnoucí genderové stereotypy, kdy od žen se očekává jiné chování než od mužů a naopak. Každopádně ideálem současného genderového řádu je heteronormativita, což znamená, že společnost od žen a mužů očekává heterosexuální chování a heterosexuality je automaticky považována za žádanou a nadřazenou ostatním formám sexuality.^{55 56} Dalším důvodem vzniku homofobních postojů může být vědomá či nevědomá nejistota člověka týkající se jeho vlastní sexuální orientace, kdy bojem proti otevřeným homosexuálům si takový člověk sám utvrzuje vnitřní přesvědčení o své heterosexuality.

Homofobie má širokou škálu projevů, od méně závažných jako jsou gesta, nadávky, obtěžování a ponižování, k mnohem vážnějším jako jsou fyzické útoky, ublížení na zdraví, mučení a v extrémních případech může dojít i k vraždám z nenávisti. Pokud se někdo stane obětí homofobního jednání, důsledkem je většinou ztráta pocitu bezpečí, která může být doprovázena depresí, úzkostí, stresem a zlobou.⁵⁷

⁵⁵ *Heteronormativita a homofobie*. Poradna pro občanství, občanská a lidská práva. Dostupné z <http://poradna-prava.cz/www/old/heteronormativita.html>

⁵⁶ SMETÁČKOVÁ, Irena a Richard BRAUN. *Homofobie v žákovských kolektivech: homofobní obtěžování a šikana na základních a středních školách - jak se projevuje a jak se proti ní bránit : doplňkový výukový materiál pro ZŠ a SŠ včetně didaktické aplikace tématu*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. ISBN 978-80-7440-016-2.

⁵⁷ *Násilí z nenávisti*. Poradna pro občanství, občanská a lidská práva. Dostupné z <http://poradna-prava.cz/www/old/nasili-z-nenavisti.html>

Dospělý člověk s homosexuální orientací se většinou s projevy homofobie může vyrovnat poměrně dobře, ale nejzranitelnější vůči těmto projevům jsou dospívající děti. V období, kdy si postupně uvědomují svoji odlišnou sexualitu, je může nějaký traumatický zážitek související s jejich orientací negativně ovlivnit na celý život. Nejčastějším místem kde se mohou děti setkat s homofobií jsou školní třídy.

Právě škola by měla být místem, kde by se děti měly cítit bezpečně a vzájemně se respektovat a tolerovat svou případnou odlišnost. To je ovšem pedagogická teorie, ale v praxi to mnohdy bohužel vypadá často jinak. Především žáci, kteří jsou nějakým způsobem odlišní, se stávají terčem různých nevhodných či ponižujících poznámek, které se mohou postupem času přeměnit v ústrky, obtěžování a nakonec v šikanu.

Šikana je jakékoliv chování, jehož záměrem je opakovaně ubližovat, ohrožovat nebo zastrašovat jiného člověka, případně skupinu lidí.⁵⁸ Následkem takového jednání může být poškození psychického a fyzického zdraví, může dojít k nevratnému narušení osobnosti jedince, ke ztrátě důvěry k autoritám a někdy i celé společnosti, protože nedokázala zajistit alespoň základní ochranu svým slabým a bezbranným členům.⁵⁹ Terčem šikany se stávají např. fyzicky slabí jedinci, příslušníci etnických menšin, obézní, děti ze sociálně slabých rodin, příliš snaživé a chytré děti.

Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA) vyslechla v roce 2012 v průzkumu 93 tisíc dospělých členů LGBT komunity z celé EU a zjistila, že nejméně 60% z nich zažilo ve škole ústrky a urážky ze strany spolužáků kvůli své orientaci. Z tohoto důvodu se snažily až dvě třetiny LGBT žáků svoji orientaci maskovat či skrývat. Až 80% LGBT žáků zažilo ve svém okolí homofobní výroky a chování vůči skutečným nebo domnělým LGBT žákům.⁶⁰ Homofobní šikana směřuje proti dětem, jejichž homosexualita byla odhalena nebo ji záměrně neskrývají.

⁵⁸ *Rodiče pozor! Šikana mezi dětmi je skryté nebezpečí!* Policie ČR. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ *Průzkum mezi LGBT osobami v EU provedený agenturou FRA*. Agentura FRA. 17.5.2013. Dostupné z http://fra.europa.eu/sites/default/files/memo-fra-s-eu-lgbt-survey_cs.pdf

Další ohroženou skupinou jsou děti, u kterých ostatní kolektiv homosexualitu předpokládá, např. kvůli zženštilému či přecitlivělému chování nějakého chlapce či kvůli výstřednímu oblékání, i když chybí důkazy, že jde skutečně o homosexuály.

Dalším důvodem homofobní šikany je snaha nějakému dítěti ublížit a východiskem této snahy je vědomí toho, že kolektiv je homofobně naladěný, považuje homosexualitu za špatnou a označení oběti šikany za lesbu a gaye je v očích kolektivu poníženo, případně je ještě více izolováno. V takových případech skutečná či domnělá sexuální orientace oběti vůbec nehraje roli.⁶¹ Pokud šikana trvá dlouho a intenzivně, projevuje se u obětí šikany strach ze spolužáků, ze školy jako takové, což vede k absencím a zhoršení studijních výsledků i k možnému ukončení studia. Žák začne pochybovat i o sobě samém, sníženo se mu sebevědomí, začne mít pocity bezvýchodnosti, které mohou vést k sebepoškození a v nejhorším případě i k sebevraždě.

Je tedy nutné rozhodně tento negativní jev nepodceňovat a zaměřit se na prevenci a na důsledné řešení již odhalené šikany. Na co by se tedy měl kvalitní pedagog zabývající se homofobní šikanou soustředit?

Především věnovat pozornost každému odhalenému případu, i když se třeba nejedná přímo o fyzické násilí. Před zvolením dalšího postupu shromáždit co nejvíce informací. Vyslechnout zvláště aktéra i oběť šikany, vyslechnout i svědky incidentu. Pokud se jedná o dlouhotrvající a rozšířenou šikanu, je žádoucí pracovat s celým třídním kolektivem a případně zapojit i specializované odborníky z pedagogicko-psychologických poraden nebo etopedy. Každý aktér šikany by měl být také přiměřeně potrestán.⁶²

Předpokládám, že pokud existuje opravdová vůle šikanu vymýtit a dosáhnout toho, aby se stala zcela okrajovou záležitostí, je to možné.

⁶¹ SMETÁČKOVÁ, Irena a Richard BRAUN. *Homofobie v žákovských kolektivech: homofobní obtěžování a šikana na základních a středních školách - jak se projevuje a jak se proti ní bránit : doplňkový výukový materiál pro ZŠ a SŠ včetně didaktické aplikace tématu*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. ISBN 978-80-7440-016-2. s. 24.

⁶² Tamtéž, s. 36.

Je nutné homofobii a z ní vycházející homofobní šikanu, především tu která se odehrává ve školním prostředí, nepodceňovat, zdůrazňovat její špatnost a preventivně vůči ní působit. Nejlepší prevencí je se nebát se žáky hovořit o sexualitě člověka a podporovat co největší informovanost o této problematice. Dále působit proti homofobním předsudkům a heteronormativním stereotypům a více zdůrazňovat toleranci vůči nepatologicky působícím odlišnostem.

To by mohlo pozitivně působit na generaci nedospělých členů LGBT komunity a podpořit v nich zdravě sebevědomí a pocit, že jsou nedílnou a přijímanou součástí celé společnosti.

3 LIDSKÁ PRÁVA A OSOBY S MENŠINOVOU SEXUÁLNÍ ORIENTACÍ

Lidská práva nebo také práva základní či občanská měla poměrně dlouhý vývoj. Jejich zárodky můžeme vysledovat již v antice a ve středověku, kdy docházelo ke snahám zmírnit ničím neomezenou moc panovníků či jiných z hlediska moci hierarchicky vysoko postavených organizací jako byla například církev. K výraznému rozvoji těchto práv ale dochází až díky vlivu přirozenoprávních teorií osvícenských filozofů 18. století jako byl například Jean-Jacques Rousseau nebo Charles Louis Montesquieu. Tyto teorie byly postupně uváděny do praxe a začleňovány do ústavních dokumentů jednotlivých států, zejména v důsledku protiabsolutistických revolucí. Teorie přirozeného práva vycházela z představy, že každý člověk má stejnou morální hodnotu a lidská práva mají tedy ochraňovat zájmy každé individuální lidské bytosti. Stát by tedy neměl lidská práva konstituovat, ale pouze deklarovat.⁶³

Přelomovým dokumentem byla francouzská Deklarace práv člověka a občana, která se inspirovala na svou dobu velmi moderní Deklarací nezávislosti USA. Je v ní mimo jiné uvedeno: „*Představitelé francouzského lidu, kteří se ustavili jako Národní shromáždění, u vědomí, že přehlížení, opomíjení a bezohlednost vůči Lidským právům jsou nejvlastnějšími příčinami veřejných neštěstí a zkaženosti vlády, rozhodli se vyložit ve slavnostním Prohlášení přirozená, nezcižitelná a svatá práva Člověka s cílem, aby toto prohlášení, ve své trvalé přítomnosti se všemi členy společnosti, jim připomínalo nepřetržitě jejich práva a jejich povinnosti.*“⁶⁴

Revoluční změny ve Francii měly mimo jiné za následek dekriminizaci souhlasného homosexuálního pohlavního styku. Francie se tak v roce 1791 stala prvním evropským státem, který legalizoval stejnopohlavní sexuální kontakty.

⁶³ BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-128-1. s. 30.

⁶⁴ *Ústavy států Evropské unie*. 2. vyd. Přeložil Eliška WAGNEROVÁ. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-466-8. s. 137.

V reakci na zvěrstva druhé světové války pochopila společnost nutnost akcentovat další rozvoj a ukotvení lidských práv v mezinárodních úmluvách. V roce 1948 byla v OSN přijata Všeobecná deklarace lidských práv, která se stala hlavním pilířem a vzorem pro další lidskoprávní smlouvy a úmluvy. Zatímco Všeobecná deklarace lidských práv byla pro státy ještě právně nezávazná, z ní vycházející Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech byl pro signatáře závazný.⁶⁵ V případě nedodržování lidských práv, k jejichž dodržování se příslušný stát ratifikací zavázal, mohl být podroben kritice OSN. V rámci Evropy mělo v roce 1950 velký význam přijetí Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, která byla přijata tehdejšími státy Rady Evropy. Aby bylo možné projednávat porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod byl v roce 1959 zřízen Evropský soud pro lidská práva, který již od dob svého vzniku sídlí ve Štrasburku. Dalším důležitým mezníkem na evropském poli lidských práv bylo v roce 2000 vyhlášení Listiny základních práv Evropské unie, která se v roce 2009 po ratifikaci všemi členskými státy EU stala právně závaznou a nedílnou součástí primárního práva Evropské unie.⁶⁶ V dalších podkapitolách se pokusím přiblížit systém a mechanismus ochrany lidských práv na evropské úrovni a na úrovni českého státu. Budu zjišťovat jaká lidská práva a možnosti jejich aplikování v běžném životě jsou vlastně nejpodstatnější pro ochranu LGBT komunity.

3.1 Mezinárodní ochrana

Jak již bylo v úvodu uvedeno, stěžejními dokumenty ochrany lidských práv v evropském prostoru je Úmluva o ochraně lidských práv a z ní vycházející Listina základních práv Evropské unie. Podle čl. 52 odst. 3 Listiny základních práv Evropské unie (dále pouze Listina EU) nesmí být rozsah garantovaných práv, která jsou v ní obsažena, menší než v Úmluvě o ochraně lidských práv (dále pouze Úmluva).

⁶⁵ *Všeobecná deklarace lidských práv*. Lidská práva. Dostupné z <http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/clanky/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

⁶⁶ BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-128-1. s. 35.

Takže úroveň ochrany lidských práv může být pouze posilována, nikoliv omezována či snižována pod úroveň, která byla garantována dřívějšími lidskoprávními dokumenty.⁶⁷

Stěžejním článkem Listiny EU, který se týká LGBT komunity je článek 21, který garantuje ochranu před diskriminací na základě sexuální orientace. Dlouhodobým cílem LGBT aktivismu je bezpochyby i to, aby se článek 9 Listiny EU vztahoval i na homosexuální páry.

Obsah článku 9 zní takto: „*Práva uzavřít sňatek a založit rodinu jsou zaručena legislativou jednotlivých států, která upravuje výkon těchto práv.*“⁶⁸ Zdá se, že při tvorbě tohoto znění se již počítalo s tím, že některé evropské státy implementují brzy do své legislativy sňatky osob téhož pohlaví, kdy prvním státem bylo v roce 2001 Nizozemí. Článek 12 Úmluvy totiž hovoří pouze o právu uzavřít manželství a založit rodinu mezi muži a ženami. Další článek Úmluvy, který by se mohl považovat za přínosný pro sexuální menšiny je článek 8, který garantuje právo na respektování soukromého a rodinného života.

Požadavek LGBT aktivismu na zrovnoprávnění s heterosexuální většinou vychází podle mého názoru především ze snahy dosáhnout naplnění práva na lidskou důstojnost, kdy i v článku 1 Listiny EU je uvedeno: „*Lidská důstojnost je nedotknutelná. Musí být respektována a chráněna.*“⁶⁹ O úloze lidské důstojnosti jako o jádru lidských práv je stále polemizováno. Část odborné veřejnosti považuje využití lidské důstojnosti pro právní řád jako potenciálně škodlivé. Záleží na tom, jak je důstojnost chápána, zda jako fenomén, který lze naplnit libovolným obsahem, který je proměnlivý zároveň s proměnami a zájmy celé společnosti nebo jako právní hodnota posilující práva jednotlivce.

⁶⁷ *Charta základních práv Evropské unie*. Evropský parlament. 12.12.2007. Dostupné z http://www.euroskop.cz/gallery/6/2090-charta_zakladnich_prav_1.pdf

⁶⁸ *Charta základních práv Evropské unie*. Evropský parlament. 12.12.2007. Dostupné z http://www.euroskop.cz/gallery/6/2090-charta_zakladnich_prav_1.pdf

⁶⁹ Tamtéž.

V liberálně kapitalistických společnostech může apelování na lidskou důstojnost pomoci jednotlivci či menšinám prosazovat svá práva proti omezujícím tendencím společnosti a státu, zatímco v konzervativně socialistických společnostech může důraz na důstojnost vést například k omezování nedůstojných majetkových rozdílů mezi lidmi nebo k omezování jejich svobod, aby mohly být ochráněny dobré mravy či veřejný pořádek.⁷⁰

Podle některých právních teoretiků je nebezpečné lidskou důstojnost chápat jako ústavní princip, neboť pokud je chápána jako přirozenoprávní hodnota, která je nedotknutelná, lze pod záminkou její ochrany prosazovat i antiliberální a nedemokratické cíle.⁷¹ Je tedy vhodnější orientovat se při evoluci lidských práv spíše na univerzální hodnoty svobody a rovnosti, které nelze tak snadno zneužít.

Pro efektivní prosazování práv uvedených a garantovaných v Úmluvě byl zřízen již v úvodu zmíněný Evropský soud pro lidská práva (dále pouze ESLP), díky kterému není Úmluva rigidním dokumentem, ale normou, jejíž výklad se díky nové judikatuře ESLP stále mění a uzpůsobuje současným poměrům. To je nesmírně důležité, neboť společnost se neustále vyvíjí a náhled společnosti na problematiku lidských práv či na problematiku některých menšin se od 50. let minulého století značně proměnil. Stížnost na porušení ustanovení Úmluvy a jejích protokolů může u ESLP podat nejen smluvní stát, ale tuto možnost má i každá fyzická osoba. Aby se stížností mohl ESLP zabývat, je nejdříve nutné vyčerpat všechny vnitrostátní prostředky na nápravu závadného stavu a uplatnit ji do šesti měsíců od konečného vnitrostátního rozhodnutí.⁷²

Co se týká další mezinárodní ochrany sexuálních práv a menšin bylo vydáno několik chart nebo deklarácí zabývajících se tímto tématem, ale žádná nedosahuje v evropském prostoru takového významu jako Úmluva nebo Listina základních práv Evropské Unie, především kvůli jejich doporučujícímu a nezávaznému charakteru.

⁷⁰ WINTR, Jan a Marek ANTOŠ, ed. *Základní lidská práva a svobody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-87975-36-7. s. 58,59.

⁷¹ Tamtéž, s. 60.

⁷² *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolu č. 11*. Kancelář Evropského soudu pro lidská práva. Zář 2003. Článek 33, 34, 35. Dostupné z http://www.euroskop.cz/gallery/2/772-umluva_o_ochrane_lidskych_prav_a_svobod.pdf

Z těchto dokumentů mohou uvést například Deklaraci sexuálních práv, která byla přijata v roce 1999 na 14. světovém sexuologickém kongresu v Hongkongu. Ta definovala 11 práv souvisejících se sexuálním životem člověka, která považuje za základní lidská práva, neboť přímo vycházejí ze základního lidského práva na zdraví.⁷³ Významné bylo také přijetí rezoluce OSN č. L9/Rev1 z roku 2011, o lidských právech, sexuální orientaci a genderové identitě, která se přímo zabývala problematikou sexuálních menšin.⁷⁴

3.2 Vnitrostátní ochrana

Mezi základní stavební kámen ochrany lidských práv občanů České republiky, včetně sexuálních menšin, patří ústavní zákon č. 1/1993 Sb., který spíše známe pod názvem Ústava České republiky (dále pouze Ústava). Ústava koncipuje Českou republiku jako demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana a kromě jiného definuje hlavní zásady moci zákonodárné, výkonné a soudní.

Článek třetí Ústavy stanoví, že součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod (dále pouze Listina). Ta byla přijata jako ústavní zákon č. 23/1991 Sb. a následně usnesením České národní rady č. 2/1993 Sb., vyhlášena jako součást ústavního pořádku České republiky. I když Listina přímo explicitně nezmiňuje ochranu sexuálních menšin, je koncipována za účelem ochrany všech občanů ČR, takže i různých menšin. To lze dovodit z obsahu jednotlivých článků Listiny.

Článek první Listiny uvádí: „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech*“, čímž má podle mého názoru zákonodárce na mysli nejen všechny občany ČR, ale i cizince, kteří se na území ČR zdržují v souladu se zákonem.

⁷³ *Světová deklarace sexuálních práv*. 14. světový sexuologický kongres v Hongkongu. 26.10.1999.

Dostupné z http://is.muni.cz/el/1423/podzim2004/SPP713/um/10t_Svetova_deklarace_sexualnich_prav.pdf

⁷⁴ *Ochrana práv leseb, gayů, bisexuálů a transsexuálů*. Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVII. ročníku Pražského studentského summitu. 2011. Dostupné z www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Ochrana-prav-leseb-gayu-bisexualu-a-transsexualu-HRC.pdf

Článek třetí Listiny uvádí: „*Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.*” Je pravděpodobné, že zaručení práv LGBT komunity je možné podřadit pod označení „*jiného postavení*”.

Dále například v článku desátém je uvedeno: „*Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.*”⁷⁵

Záleží samozřejmě na tom, jakým způsobem budou jednotlivé články Listiny právně interpretovány.

Pokud by v demokratické společnosti převažovaly autoritativní a homofobní nálady, jako například v současné Ruské federaci, těžko by došlo v rámci soudní soustavy k právnímu výkladu Listiny, který by byl nakloněn ochraně LGBT osob. Zatímco pokud by ve společnosti převažovaly liberální nálady a snaha o zrovnoprávnění sexuálních menšin s majoritou, byly by výše uvedené, i když obecně znějící články Listiny, určité interpretovány jako důvod zvýšené soudní ochrany LGBT komunity.

Dalším prostředkem ochrany nejen LGBT komunity, ale každého občana ČR, je trestní zákoník.⁷⁶ Pro samotnou LGBT komunitu má význam především jako ochrana před trestnými činy s homofobním motivem. Zejména § 356 tohoto zákoníku, který se zabývá podněcováním k nenávisti vůči skupině osob nebo omezováním jejich práv a svobod lze snadno aplikovat při ochraně sexuálních menšin.

I soukromé právo hraje roli při ochraně menšin. V § 3 odst. 1 občanského zákoníku je uvedeno: „*Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.*”

⁷⁵ Ústavní zákon č. 23/1991 Sb. Zákon, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky.

⁷⁶ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

Tato myšlenka je dále rozvedena v tomtéž paragrafu odst. 2 písm. a) kde se praví: „Každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí.“ Občanský zákoník v ustanoveních o osobnosti člověka v § 81 a § 82 mimo jiného uvádí: „Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.“

Člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.“⁷⁷ Tato ustanovení dávají možnost i osobám z řad sexuálních menšin se soudně bránit homofobním ústrkům méně závažné intenzity, za předpokladu, že je jejich žaloba adekvátně podpořena důkazním materiálem.

Velmi důležitou úlohu při ochraně sexuálních menšin hraje antidiskriminační zákon.⁷⁸ Ten totiž v obecných ustanoveních výslovně zmiňuje jako jeden z diskriminačních důvodů i sexuální orientaci jejího nositele. Dále antidiskriminační zákon specifikuje druhy diskriminačního jednání, přípustné formy rozdílného zacházení a způsoby ochrany před diskriminačním jednáním. Důležité je, že za diskriminační jednání je považováno taktéž jednání, kdy je s osobou zacházeno méně příznivě kvůli domnělému důvodu, kdy například heterosexuální osoba je diskriminována kvůli tomu, že je považována za homosexuála, či osoba hinduistické víry je diskriminována kvůli tomu, že je považována za muslima. Zákon má za cíl chránit především osoby kvůli jejich etnicitě, náboženské víře, sexuální orientaci, pohlaví, věku a zdravotnímu postižení, neboť jejich zvýšená ochrana je ospravedlněna historickými zkušenostmi.

Tyto skupiny totiž až příliš často stály na okraji společnosti a byly systematicky znevýhodňovány.

⁷⁷ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník.

⁷⁸ Zákon č. 198/2009 Sb. Antidiskriminační zákon.

Co se týká osob s homosexuální orientací, vychází antidiskriminační zákon především z potřeby ochrany soukromého života, neboť ani současná judikatura ESLP nepovažuje nerovnoprávnou zákonnou úpravu svazků osob téhož pohlaví za diskriminační.⁷⁹ Antidiskriminační zákon taktéž posiluje úlohu Veřejného ochránce práv při hájení práv osob postižených diskriminačním jednáním, kdy jim může poskytnout pomoc a taktéž se i jiným způsobem angažovat v boji proti diskriminaci.⁸⁰ Legislativně jsou také chráněny partnerské svazky osob stejného pohlaví a to zákonem č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. Tento zákon ovšem nelze vůbec srovnávat s institutem manželství a jeho hlavním cílem je především usnadnit partnerské soužití osob stejného pohlaví v běžné realitě života (viz. kapitola o diskriminaci).

Obecně lze konstatovat, že úroveň ochrany LGBT komunity českým právním řádem za posledních 25 let významně vzrostla. Aby však mohla tato komunita vnímat své postavení jako rovnoprávné s heterosexuální majoritou, je nepochybně nutné vyvinout další aktivistické a legislativní úsilí.

⁷⁹ KVASNICOVÁ, Jana. *Antidiskriminační zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-879-6. s. 128, 129.

⁸⁰ Zákon č. 349/1999 Sb. Zákon o Veřejném ochránci práv. § 21b.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ANALÝZA SOUDNÍ JUDIKATURY EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

V následující kapitole budu analyzovat konkrétní rozsudky Evropského soudu pro lidská práva (dále pouze ESLP), které souvisí s problematikou ochrany práv LGBT komunity. Především se budu snažit rozborem rozhodovací praxe ESLP zjistit, zda byl nerovný přístup vnitrostátních úřadů a soudů vůči této komunitě považován ESLP z hlediska znění Úmluvy o ochraně lidských práv (dále pouze Úmluva) za porušení lidských práv. Také chci zjistit, zda rozebírané případy měly následně vliv na vnitrostátní legislativu, zabývající se touto problematikou. Prvním analyzovaným případem bude rozsudek *M. C. a A. C. proti Rumunsku*, na kterém se pokusím zodpovědět otázku, zda je LGBT komunita v dostatečné míře chráněna vnitrostátním trestním právem proti homofobnímu násilí. Druhým případem bude rozsudek *Oliari a další proti Itálii*, který poslouží k posouzení problematiky práva homosexuálních osob na manželský život. Problematiku osvojení dítěte partnera v homosexuálním páru řeší kauza *Gas a Dubois proti Francii*, na kterém mohu dobře demonstrovat problematiku osvojení dítěte partnera v rámci homosexuálního páru. Posledním analyzovaným rozsudkem bude *Y.Y. proti Turecku*, který ilustruje těžkou realitu života transsexuálních osob.

4.1 Věc M. C. a A. C. proti Rumunsku

Stěžovatelé se účastnili v červnu 2006 pochodu LGBT komunity v Bukurešti. Po skončení celé akce se společně s několika dalšími aktivisty vypravili metrem domů, kde je bez zjevné záminky napadla skupina šesti zahalených útočnicků, kteří jim kopanci a údery pěstí způsobili zranění vyžadující lékařské ošetření.⁸¹ Při tomto útoku byli stěžovatelé častováni výroky, z kterých šlo dovodit, že hlavním motivem útoku byla homofobní nenávisť. Ještě tentýž den, kdy došlo k útoku, podali stěžovatelé na neznámé pachatele trestní oznámení a policii poskytli všechny důležité informace, včetně poznatku o pravděpodobném homofobním motivu tohoto napadení.

⁸¹ *Romania: Court set for judgment in 'gay-bashing' human rights complaint.* European Convention of Human Rights. 11.4.2016. Dostupné z <http://www.humanrightseurope.org/2016/04/romania-court-set-for-judgment-in-gay-bashing-human-rights-complaint/>

Vyšetřovací spis, týkající se tohoto případu, se kvůli probíhající reorganizaci policie přesouval na různá pracoviště, až konečně v červnu 2011 policie případ uzavřela s tím, že provedené vyšetřování bylo bezvýsledné i z důvodu prodlev, která způsobila výše zmíněná reorganizace. Protože kvůli průtahům došlo k promlčení trestní odpovědnosti neznámých pachatelů, ukončil státní zástupce na návrh policie šetření a celá záležitost tím byla skončena. Stěžovatelé si proti tomuto postupu podali stížnost, ale ta byla zamítnuta nejvyšším státním zástupcem a později i příslušným okresním soudem.

Stěžovatelé poté začali řešit věc u ESLP s tím, že dle jejich názoru byl ze strany jejich domovského státu porušen článek 3 a 14 Úmluvy. Článek 3 Úmluvy stanoví, že nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu. Článek 14 Úmluvy se týká zákazu diskriminace a výslovně uvádí: „*Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoliv důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.*”⁸²

ESLP posoudil okolnosti celého případu a rozhodl, že došlo k porušení práva stěžovatelů na účinné vyšetřování dle článku 3 ve spojení s článkem 14 Úmluvy a přiznal každému ze stěžovatelů náhradu nemajetkové újmy ve výši 7000 Euro.⁸³ ESLP zohlednil především závažnost zásahu do práv stěžovatelů a neomluvitelné počínání vyšetřujících orgánů. Stěžovatelé po celou dobu s policejním orgánem spolupracovali a aktivním způsobem se snažili napomoci vyšetřování. Učinili obsáhlé výpovědi, předložili fotografie a uvedli mnohé poznatky k identifikaci některých útočníků.⁸⁴

⁸² Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolu č. 11. Kancelář Evropského soudu pro lidská práva. Září 2003. Dostupné z http://www.euroskop.cz/gallery/2/772-umluva_o_ochrane_lidskych_prav_a_svobod.pdf

⁸³ ECHR, CASE OF M.C. AND A.C. v. ROMANIA, In: HUDOC database ECHR, Applications nos. 12060/12, JUDGMENT, STRASBOURG, 12 April 2016.

⁸⁴ Zpravodaj Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před ESLP. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Číslo 3/2016. s. 40. Dostupné z www.justice.cz

Policeie tyto důkazy aktivním způsobem nevyužila, omezila se pouze na výslech jednoho svědka a na rozpačité pokusy identifikovat pachatele při náhodných kontrolách totožnosti v metru a při fotbalových zápasech. Vyšetřování také provázelo několik delších období naprosté nečinnosti.

Z těchto důvodů nebyla ani po pěti letech vyšetřování zjištěna totožnost pachatelů. Policejní orgány se navíc vůbec nezabývaly homofobním podtextem útoku a nechápaly výše zmíněné napadení jako zločin z nenávisti. ESLP dospěl ke svému závěru především proto, že vyšetřování trvalo neúměrně dlouho, mělo významné nedostatky a nebyl zohledňován nenávistný motiv tohoto fyzického útoku. Takový přístup ESLP považoval za skryté schvalování trestného činu z nenávisti⁸⁵

Problematicke ochrany LGBT komunity před násilím a možné skryté toleranci homofobního motivu při páchání této trestné činnosti jsem se věnoval v kapitole o diskriminaci. Případ M.C. a A.C. proti Rumunsku dokazuje, že obavy LGBT komunity z nedostatečné ochrany trestním právem nejsou plané. Úroveň ochrany LGBT komunity před násilím bude vždy záležet na správné a důsledné aplikaci procesních a hmotných ustanovení trestního práva a na nesehání orgánů činných v trestním řízení.

4.2 Věc Oliari a další proti Itálii

Stěžovateli, kteří se domáhali u ESLP svých práv, byly v tomto případě tři mužské homosexuální páry. Pár, který byl tvořen panem Oliarim a jeho partnerem, využil veškeré možné vnitrostátní prostředky k prosazení možnosti uzavřít manželství. Nejprve se tento pár obrátil se žádostí uzavřít manželství na příslušný matriční úřad, ale ten jejich žádost zamítl s odkazem na italský občanský zákoník, který uzavření manželství umožňuje pouze párům opačného pohlaví. Tento právní názor potvrdily i nižší soudy a v rámci odvolacího řízení byla věc předložena k posouzení ústavnímu soudu.

⁸⁵ Tamtéž.

Ústavní soud došel k názoru, že stejnopohlavní páry by měly mít právo na právní uznání svého vztahu, ale nikoliv formou manželství.⁸⁶ Z tohoto důvodu taktéž konstatoval, že nemohlo dojít k diskriminaci, neboť svazky osob stejného pohlaví není možné považovat za rovnocenné se svazkem osob, které uzavřely manželství.

V roce 2010, kdy byl rozsudek ústavního soudu vydán, ovšem italské právo neumožňovalo osobám stejného pohlaví uzavřít žádnou formu občanského svazku. Institut registrovaného partnerství nebyl zaveden pro homosexuální ani heterosexuální páry. K tomu bych doplnil, že italský ústavní soud v roce 2014 vyzval svou judikaturou zákonodárce k přijetí registrovaného partnerství, neboť řešil situaci, kdy došlo u osob žijících v manželství ke změně pohlaví jednoho z manželů. Výzva ústavního soudu byla naplněna hlasováním italského parlamentu v květnu 2016 a institut registrovaného partnerství se stal součástí italského právního pořádku.⁸⁷

Postupně tedy byla výše zmíněným rozsudkem ústavního soudu potvrzena nemožnost uzavření manželství pro všechny homosexuální páry. Všechny tři dotčené páry podaly postupně stížnost u ESLP, ve které namítaly porušení článku 8, 12 a 14 Úmluvy a motiv porušení spatřovaly v diskriminaci na základě sexuální orientace. Soud odmítl námitky italské vlády a stížnost přijal, neboť vyhodnotil, že stěžovatelé jsou v postavení poškozených v důsledku toho, že nemají možnost uzavřít nejen manželství, ale i jakýkoli jiný úředně potvrzený partnerský svazek. ESLP začal věc nejprve posuzovat z hlediska článku 8 Úmluvy, který se týká práva na respektování soukromého a rodinného života a výslovně uvádí: „Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.“

⁸⁶ *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XIX. Číslo 2/2016. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211. s. 107.

⁸⁷ *Itálie schválila registrované partnerství, hlasování doprovázely demonstrace*. ceskatelevize.cz. 11.5.2016. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1782935-italie-schvalila-registrovane-partnerstvi-hlasovani-doprovazely-demonstrace>

Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.”

ESLP poukázal, že vztah osob stejného pohlaví je považován za „soukromý život“ ve smyslu Úmluvy a taktéž je chápán stabilní partnerský život společně žijících osob stejného pohlaví jako „rodinný život“ a proto vyžadují ochranu.⁸⁸

Potřebu této ochrany zkonstatoval již ve svém dřívějším rozhodnutí *Vallianatos a ostatní proti Řecku*, kdy stěžovatelé v tomto případě podali u ESLP stížnost kvůli tomu, že řecký stát zavedl dobu registrovaného partnerství pro páry odlišného pohlaví, ale osoby stejného pohlaví z uzavření tohoto svazku vyloučil. Řecko to odůvodňovalo tím, že většinová společnost není zatím schopna takové oficiální soužití osob stejného pohlaví akceptovat. ESLP konstatoval, že nelze dělat rozdíl mezi partnery rozdílného pohlaví a partnery stejného pohlaví a obě skupiny mají stejné nároky na potřebu právního uznání a ochranu jejich vztahu.⁸⁹ ESLP při posuzování stížnosti vycházel z toho, že tato nesměřovala k povinnosti žalovaného státu zavést do svého právního řádu legislativu upravující právní rámec pro vztah osob stejného pohlaví, ale zabývala se rozdílným zacházením ve smyslu článku 14 Úmluvy, kdy hlavní příčinou tohoto rozdílného zacházení byla sexuální orientace partnerů ve stejnopohlavních vztazích. Nakonec ESLP rozhodl, že přijetím obdoby registrovaného partnerství pouze pro heterosexuální páry došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy a každému ze stěžovatelů byla přiznána náhrada nemajetkové újmy ve výši 5000 Euro.

⁸⁸ *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XIX. Číslo 2/2016. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211. s. 110.

⁸⁹ *Anotace rozsudku ze dne 7. listopadu 2013 ve věci č. 29381/09 a č. 32684/09 – Vallianatos a ostatní proti Řecku*. Dostupné ze systému ASPI (automatizovaný systém právních informací) licenci poskytuje nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a.s.

Ve věci *Oliari* ESLP vycházel z toho, že partnerský život osob stejného pohlaví neměl ze strany italského státu odpovídající právní ochranu, neboť při řešení záležitostí týkajících se spolužití takového páru byl tento pár odkázán na uzavírání soukromoprávních smluv. Tyto právní dohody partnerů mohly upravovat pouze část problematiky společného soužití, ale již neřešily vzájemná práva a povinnosti partnerů, vzájemnou vyživovací povinnost a nabývání dědictví. Možnost uzavření odpovídajícího občanského svazku by tedy odstranila právní nejistotu soužití stejnopohlavních párů a také by těmto párům dodala pocit společenského uznání. ESLP přihlédl i ke zjištění, že v Itálii žije přes jeden milion členů LGBT komunity, jejichž vztahy nebyly nijak právně upraveny.

Hodnotil také vývoj v různých státech světa, především v Evropě, v Severní a Jižní Americe, ze kterého je patrná snaha právně uznat vztahy osob stejného pohlaví.⁹⁰ V době vynesení rozsudku v červenci 2015 mělo ve svém právním řádu zakotveno manželství nebo registrované partnerství osob téhož pohlaví celkem 24 ze 47 členských států Rady Evropy. Nezůstalo nepovšimnuto také to, že italský ústavní soud opakovaně apeloval na zákonodárce, aby dali právní rámec svazkům osob téhož pohlaví, avšak příslušná legislativa nebyla nikdy schválena.

Jen měsíc před vydáním rozhodnutí ESLP došlo v USA k přelomovému rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států amerických (dále pouze NS) ve věci *Obergefell v. Hodges*. Dne 26. června 2015 vydali soudci NS poměrem hlasů 5:4 rozsudek, který deklaroval stejnopohlavním párům v celých Spojených státech amerických ústavně zaručené právo uzavřít manželství.⁹¹ Podnětem k projednání případu bylo to, že James Obergefell uzavřel ve státu Maryland sňatek se svým nevléčitelně nemocným partnerem Johnem Arthurem. Po smrti svého manžela se pan Obergefell obrátil na svůj domovský stát Ohio, aby mu přiznal status pozůstalého manžela.

⁹⁰ *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XIX. Číslo 2/2016. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211. s. 107.

⁹¹ KOZUBÍK J., WINTR J., *Ústavní soudy a práva gayů a leseb - veřejné mínění jako determinant rozhodnutí soudů?* Časopis Judisprudence. Ročník 5/2016. Právnická fakulta Univerzity Karlovy. s. 37.

Stát Ohio jeho žádost zamítl, neboť v něm nebylo možné uzavřít manželství osob stejného pohlaví a ani tato manželství uzavřená v jiných státech neuznával.⁹² Při svém rozhodnutí zohlednil NS několik principů ze své rozhodovací praxe. Každý člověk má autonomii vůle, a proto má právo vybrat si svého partnera. Tento princip byl také použit v 60. letech 20. století při rozhodování o zrušení zákazu rasově smíšených manželství. Dalším principem bylo vyhodnocení manželství jako jedinečného institutu, kterým si navzájem dvě osoby stvrzují závazek svého vztahu. Nejlepší zájem dětí byl považován za další důležitý princip, kdy NS neshledal důvody, proč by mělo být dětem žijícím v homosexuálních rodinách znemožněno dosažení stejného právního postavení, jako mají děti, které vyrůstají v heterosexuálních rodinách.

Posledním principem, který byl zohledněn, bylo to, že manželství je základním stavebním prvkem společnosti. Po zhodnocení všech těchto principů nebyl podle NS nalezen rozdíl mezi homosexuálními a heterosexuálními páry. Dále bylo konstatováno, že stejnopohlavním párům nemožnost uzavřít manželství přináší mnohé nevýhody a je tedy protiústavní těmto párům odepírat institut manželství. NS svoje rozhodnutí tedy chápal jako přirozené rozšíření již existujícího práva uzavřít manželství, které bylo zatím dostupné pouze pro heterosexuální páry.⁹³

V případě *Oliari* ESLP nakonec rozhodl, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy, neboť Itálie porušila svůj závazek, aby měli stěžovatelé k dispozici specifický právní rámec umožňující uznání a ochranu jejich vztahu.⁹⁴ Z tohoto důvodu přiznal každému ze stěžovatelů náhradu nemajetkové újmy ve výši 5000 Euro.

⁹² Případ *Obergefell v. Hodges* před NS USA - k otázce diskriminace párů osob stejného pohlaví.

ONDŘEJEK Pavel. Univerzita Karlova v Praze - Právnická fakulta, Výzkumné centrum pro lidská práva. 8.10.2015. Dostupné z <http://www.vclp.cz/news/pripad-obergefell-v-hodges-pred-nejvyssim-soudem-usa-k-otazce-diskriminace-paru-osob-stejneho-pohlavi/>

⁹³ *Vítězství stejnopohlavních manželství v USA*. SUCHÁNEK Petr. 4.7.2015. Dostupné z <http://a2larm.cz/2015/07/vitezstvi-stejnopohlavnich-manzelstvi-v-usa/>

⁹⁴ *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XIX. Číslo 2/2016. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211. s. 111.

Otázkou je, jak si rozhodnutí ESLP vyložit a zda bude v budoucnu chápáno jako přelomové z důvodu, že by z něho teoreticky šla dovodit i povinnost států zakotvit ve svých právních řádech různé formy registrovaného partnerství za účelem uznání a ochrany vztahů stejnopohlavních párů. Tento závěr potvrdí až žaloby dalších stěžovatelů týkající se této problematiky. Část stížnosti ve věci *Oliari* týkající se porušení článku 12 Úmluvy ESLP zamítl jako neopodstatněnou a odkázal při tom na své dřívější judikáty. Článek 12 Úmluvy týkající se práva na uzavření manželství uvádí: „*Muži a ženy způsobilí věkem k uzavření manželství mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.*” Prozatím ESLP tento článek Úmluvy vykládá tak, že členské státy Rady Evropy k umožnění manželství osobám stejného pohlaví nezavazuje. Ve věci *Schalk a Kopf proti Rakousku* z roku 2010 neshledal ESLP porušení článku 14 Úmluvy, ale konstatoval, že se právo na uzavření manželství podle článku 12 Úmluvy nemusí nutně vztahovat pouze na osoby odlišného pohlaví.

I při posuzování věci *Hämäläinen proti Finsku* z roku 2014 potvrdil ESLP svůj právní názor o tom, že státy nemají povinnost umožnit stejnopohlavním párům uzavřít manželství a záleží tedy na legislativních krocích každého jednotlivého státu, zda manželství pro osoby stejného pohlaví uzákoní.⁹⁵

Domnívám se, že je ESLP při výkladu lidských práv dle Úmluvy poměrně konzervativní a nelze od něj očekávat ve věci manželství nebo registrovaného partnerství stejnopohlavních párů podobně radikální výklad práv jako od NS v USA. ESLP je dle mého názoru méně odvážný, protože musí zohledňovat také politické hledisko a snaží se být zdrženlivý kvůli vstřícnosti vůči členským státům Rady Evropy. Při vydávání své judikatury přihlíží k situaci v členských státech a hodnotí i jejich konsenzus při legislativní úpravě vybraných oblastí společenského života.

⁹⁵ *Anotace rozsudku ze dne 16. července 2014 ve věci č. 37359/09 - Hämäläinen proti Finsku*. Dostupné ze systému ASPI (automatizovaný systém právních informací) licenci poskytuje nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a.s.

Pokud by totiž ESLP vyložil a dovedl z některých článků Úmluvy, že stejnopohlavní páry mají právo na uzavření registrovaného partnerství či dokonce manželství, bylo by možné ve státech, kde se vyskytují u obyvatelstva silné homofobní nálady, očekávat značný odpor. Nedokážu si představit, že by současná politická reprezentace států jako je Rusko, Turecko nebo Polsko na základě výkladu Úmluvy ESLP směřujícího k plnému zrovnoprávnění homosexuálních párů s heterosexuálními páry, přijala příslušnou legislativu. Spíše by to v těchto státech vedlo ke značnému snížení autority ESLP a nikoliv k posílení práv LGBT komunity.

4.3 Věc Gas a Dubois proti Francii

Stěžovatelkami byly v tomto případě dvě francouzské občanky, paní Gas a paní Dubois, které spolu žily od roku 1989 v partnerském vztahu. Paní Dubois se nechala uměle oplodnit od anonymního dárce a v roce 2000 porodila dceru, ke které nebylo určeno otcovství. V roce 2002 uzavřely obě partnerky registrované partnerství a v roce 2006 podala paní Gas u vnitrostátního soudu návrh na osvojení dcery paní Dubois. Tento návrh byl prvostupňovým i odvolacím soudem zamítnut. Soudy při rozhodování provedly šetření, ze kterého vyplynulo, že obě partnerky se o dítě řádně starají a poskytují mu veškeré potřebné zázemí.

Návrh byl zamítnut, protože vyhovění návrhu by mělo důsledky, které by byly v rozporu s představami obou partnerek a byly by také ve zřejmém protikladu se zájmem dítěte. Dle tehdejší francouzské legislativy by totiž v případě osvojení přišla biologická matka o všechna práva vůči svému dítěti. Soud totiž pro případ osvojení nemohl zajistit sdílení rodičovské zodpovědnosti, neboť tento institut byl vyhrazen pouze pro manžela matky nebo manželku otce, nikoliv pro osobu v registrovaném partnerství.⁹⁶ Stěžovatelky v tomto rozhodnutí spatřovaly porušení svého práva na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy a porušení ochrany proti diskriminaci ve smyslu článku 14 Úmluvy.

⁹⁶ *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XV. Číslo 4/2012. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211. s. 214.

Stěžovatelky chápaly svou situaci jako výsledek nepřímé diskriminace kvůli jejich sexuální orientaci. Pokud by totiž měly obě ženy možnost uzavřít manželství, mohly by využít při adopci dítěte ustanovení občanského zákoníku o sdílené rodičovské zodpovědnosti. Stěžovatelky také argumentovaly rozdílným právním postavením dítěte, pokud by se nacházelo v péči heterosexuálního páru. Muž, který by byl spolubydlícím druhem biologické matky dítěte, by ani nemusel žádat o osvojení a již by na základě ustanovení občanského zákoníku byl právně uznán za otce dítěte. V případě, že by biologická matka dítěte zemřela, bylo by dítě v heterosexuálním svazku automaticky svěřeno do péče pozůstalého druhu, zatímco dítě žijící ve stejnopohlavní rodině by muselo být svěřeno do péče pěstouna či opatrovníka. Stěžovatelky dále argumentovaly svou znevýhodněnou situací při vyřizování běžných záležitostí, kdy partnerka matky nemůže za dítě činit žádná jednání jako jeho zákonný zástupce.

ESLP tedy zvážil argumenty stěžovatelek a hodnotil věc i z pohledu své předchozí judikatury a obecných zásad při svém rozhodování. Poukázal na to, že k diskriminačnímu jednání dochází, pokud rozdílné právní zacházení ve srovnatelných situacích je založeno na iracionálním základě a překročí přiměřenou míru, kterou již nelze ospravedlnit posuzovací volností členských států Rady Evropy.

Zopakoval, že na základě článků 8,12 a 14 Úmluvy nelze dovodit povinnost členských států Rady Evropy zavést institut manželství pro stejnopohlavní páry. Tímto způsobem vyvrátil argument stěžovatelek, že by mohly být v obdobné právní situaci, jako jsou manželské páry, které se snaží o osvojení dítěte. Jejich právní situaci tedy na základě tohoto závěru srovnával ESLP se situací heterosexuálních párů, které neuzavřely manželství. Tyto heterosexuální páry mohly podle tehdejších francouzských zákonů žít v neoficiálním družském poměru anebo uzavřít registrované partnerství, které bylo přístupné pro homosexuální i heterosexuální páry. Registrovaný heterosexuální partner je ale rovněž vyloučen z možnosti osvojit biologické dítě svého partnera, aniž by tento partner nepřišel o svá práva. Právní úprava osvojení, kterého se domáhaly stěžovatelky, totiž počítá s ukončením příbuzenství mezi osvojovaným dítětem a biologickým rodičem a tato legislativa není v nepřiměřeném protikladu se zájmem dítěte a nelze ji podle ESLP zpochybňovat kvůli snaze nesezdaných či registrovaných párů vychovávat společně dítě. ESLP tedy nezjistil rozdílné diskriminační zacházení mezi nesezdanými heterosexuálními a homosexuálními páry a proto nemohl konstatovat existenci diskriminace z důvodu sexuální orientace stěžovatelek.

Důsledkem bylo, že stížnost stěžovatelek byla zamítnuta a v rozsudku konstatováno, že nedošlo ze strany Francie k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.⁹⁷ ESLP sice v odůvodnění rozsudku připustil, že mohlo dojít k nepřímé diskriminaci stěžovatelek, neboť nemají možnost uzavřít manželství a z tohoto důvodu nemohou využít výhod manželského páru, ale na jeho konečné rozhodnutí ve věci tato okolnost neměla či nemohla mít vliv s ohledem na jeho tehdejší právní výklad Úmluvy. Na závěr je nutné podotknout, že i když snaha paní Gas a Dubois u ESLP nebyla korunována úspěchem, tak nakonec se přece jenom tento pár dočkal možnosti dosáhnout svých cílů. V květnu 2013 byl totiž ve Francii definitivně schválen zákon, který umožnil homosexuálním párům uzavřít manželství a také adoptovat děti, což vedlo ke zrovnoprávnění homosexuálních párů s heterosexuálními.⁹⁸

4.4 Věc Y. Y. proti Turecku

Stěžovatelem, který se v roce 2008 domáhal u ESLP svých práv byla transsexuální osoba, která se narodila jako žena, ale již od dětství se považovala za muže. Z tohoto důvodu stěžovatel požádal příslušný turecký soud o udělení souhlasu s operativní změnou pohlaví. Aby mohla být úspěšně završena změna pohlaví, tak musí soud dle tureckého občanského práva udělit celkem dva souhlasy. První souhlas se týká samotného operačního zákroku a po úspěšně provedeném zákroku musí soud ještě udělit souhlas se zápisem provedené změny do matriky. Ovšem aby soud mohl udělit souhlas s operačním zákrokem, bylo nutné, aby podle tehdejšího tureckého práva stěžovatel splnil podmínku trvalé neplodnosti. Tuto podmínku stěžovatel nesplňoval a z tohoto důvodu byla jeho žádost zamítnuta, což potvrdil i odvolací soud. Za povšimnutí rozhodně stojí to, že většina států, které vyžadují za účelem změny pohlaví operační zákrok, hodnotí trvalou neplodnost žadatele o změnu pohlaví až po provedení tohoto zákroku.

⁹⁷ *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XV. Číslo 4/2012. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211. s. 221.

⁹⁸ *Gayové ve Francii se mohou brát a adoptovat děti. Zákon podepsal i prezident Hollande*. Hospodářské Noviny. 18.5.2013. Dostupné z <http://zahranicni.ihned.cz/evropa-slovensko/c1-59900830-gayove-homosexualove-svatba-francie-prezident-hollande>

Turecké právo ovšem vyžadovalo poněkud nelogicky trvalou neplodnost žadatele ještě před započítáním operativních zákroků vedoucí ke změně pohlaví.⁹⁹ Stěžovatel tedy vyhodnotil, že došlo ze strany Turecka k porušení ochrany jeho práva na soukromý život ve smyslu článku 8 Úmluvy. Také poukázal na to, že v době řešení jeho žádosti o udělení souhlasu se změnou pohlaví neumožňovala turecká legislativa lidem jako je on podrobit se dobrovolné sterilizaci. Při hodnocení stížnosti zohlednil ESLP svou předchozí judikaturu, především věc *Christine Goodwin proti Spojenému království*, ve které deklaroval právo transsexuálů na osobní rozvoj a fyzickou a morální integritu.¹⁰⁰

ESLP konstatoval genderovou identifikaci osoby jako významnou intimní oblast soukromého života, kdy má transsexuální osoba právo rozhodovat o svém těle a je oprávněna žádat i provedení lékařského zásahu, aby dosáhla souladu mezi svým psychickým a tělesným pohlavím. Odkázal na stěžovatelovo právo na sebeurčení své genderové identity, kdy toto sebeurčení deklaroval i v judikátech *Schlumpf proti Švýcarsku* a *Van Kück proti Německu*.¹⁰¹ ESLP tedy jasně stanovil, že transsexuálové mají plné právo na právní uznání své nové genderové identity a zároveň na svůj psychický a fyzický rozvoj. ESLP zohlednil stav v členských státech Rady Evropy z března 2015, kdy 14 členských států neumožňovalo právní uznání změny pohlaví, 20 států toto uznání podmiňovalo sterilizací, 11 států uznávalo změnu pohlaví i bez provedení sterilizace a ve zbylých dvou státech byl stav neznámý.¹⁰²

⁹⁹ *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XVIII. Číslo 3/2015. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211. s. 179.

¹⁰⁰ *Zpravodaj Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před ESLP*. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Číslo 2/2015. s. 27. Dostupné z www.justice.cz

¹⁰¹ *Ochrana práva na respektování soukromého a rodinného života v systému Evropské úmluvy o ochraně lidských práv*. ROAGNA I. Rada Evropy. Štrasburk. 2012. s. 74. Dostupné z http://www.coe.int/t/dgi/hrnatimplement/Source/documentation/hb11_privatelifes_ces.pdf

¹⁰² *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XVIII. Číslo 3/2015. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211. s. 185.

Poukázal také na rezoluci Parlamentního shromáždění Rady Evropy z roku 2010, která apelovala na členské státy Rady Evropy, aby v rámci boje proti diskriminaci LGBT komunity, umožňovaly právní uznání změny pohlaví i bez operativních zákroků či nutnosti trvalé sterilizace dotčených osob.¹⁰³

Na základě výše uvedeného dospěl ESLP k závěru, že nucení stěžovatele ke splnění podmínky trvalé neplodnosti ještě před udělením soudního souhlasu s operativní změnou pohlaví je nepřijatelné. Stěžovatel by tak byl nucen závažným způsobem porušit svou tělesnou integritu, což nebylo vyhodnoceno jako nezbytný a přiměřeně odůvodněný zásah v rámci demokratické společnosti.

Turecký stát tak podmínkou neplodnosti skutečně stěžovateli znemožňoval přístup k operativní změně pohlaví a porušil tak článek 8 Úmluvy. Stěžovateli byla tedy rozsudkem ESLP z března 2015 přiznána náhrada morální újmy ve výši 7500 Euro. Také je nutné zmínit, že příslušný turecký soud v roce 2013 po stěžovatelově nově podané žádosti udělil souhlas s operativní změnou jeho pohlaví, i když u něho stále nebyla splněna podmínka trvalé neplodnosti.¹⁰⁴ Nový právní výklad byl zřejmě důsledkem stěžovatelovy aktivity u ESLP. Rozhodnutí ESLP ve věci *Y. Y. proti Turecku* by mohlo v budoucnu při náležitém právním výkladu také ovlivnit českou legislativu, neboť z tohoto rozhodnutí plyne, že stát nemůže stanovit podmínku trvalé neplodnosti pro přístup k operativní změně pohlaví. Podle znění § 29 občanského zákoníku je dnem změny pohlaví den, který je uveden v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb, který provedl chirurgický zákrok přeměny pohlavních orgánů při současném znemožnění reprodukční funkce.

¹⁰³ *Zpráva o plnění Doporučení CM/Rec(2010)5 Výboru ministrů Rady Evropy členským státům ohledně boje proti diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity Českou republikou*. Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu (PROUD). Praha. Česká republika. 2013. s. 5. Dostupné z <http://proud.cz/o-proudu/dokumenty.html>

¹⁰⁴ *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XVIII. Číslo 3/2015. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211. s. 181.

Pokud tedy česká právní úprava při právním uznání změny pohlaví požaduje trvalé znemožnění reprodukční funkce transsexuální osoby, mohlo by to být za určitých okolností považováno za bránění přístupu k právu na zvolení si vlastní genderové identity a toto právo ESLP občanům členských zemí Rady Evropy garantuje. To, že půjde v budoucnu o ožehavé a kontroverzní téma je patrné i z kolektivní stížnosti nevládních organizací Transgender Europe a ILGA-Europe proti ČR podané v březnu 2015 k Evropskému výboru pro sociální práva při Radě Evropy. Ve své stížnosti poukazují na to, že trvání státu na podmínce sterilizace u osob, které žádají o právní uznání změny své genderové identity je v rozporu s Evropskou sociální chartou.¹⁰⁵ Transsexuální osoby jsou tak nuceny se rozhodovat mezi právem na zdraví, které v sobě obsahuje i právo nepodrobit se lékařskému zákroku a mezi právem na uznání své nové genderové identity.

¹⁰⁵ *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XVIII. Číslo 3/2015. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211. s. 188.

5 SHRUTÍ POZNATKŮ Z ANALYZOVANÉ JUDIKATURY

Obsah rozhodnutí ESLP uvedených v předchozí kapitole nám pomůže odpovědět na otázku, zda jsou podle ESLP porušována lidská práva LGBT komunity v některých členských státech Rady Evropy. Především zda je diskriminací či porušováním lidských práv definovaných v Úmluvě, upírání některých práv či výhod, které oproti homosexuální menšině může využívat heterosexuální většina.

Z věci *M.C. a A.C. proti Rumunsku*, lze dovést závěr, že nedůsledná ochrana příslušníků LGBT komunity při posuzování násilných trestných činů, které jsou motivovány homofobní nenávistí je porušením lidských práv. Osoba s odlišnou sexuální orientací by měla být dle právního výkladu Úmluvy před nenávistně motivovaným násilím chráněna ve zvýšené míře podobně jako například osoba s odlišným rasovým původem. V ČR je při posuzování trestné činnosti s nenávistným motivem toto zohledňováno, i když v případě LGBT komunity nikoliv výslovně. Zamýšlená snaha ministra spravedlnosti Pelikána o novelizaci § 355 a § 356 trestního zákoníku o hanobení a podněcování k nenávisti vůči určitým skupinám obyvatelstva, kam měly být doplněny i pojmy jako sexuální orientace a pohlavní identita nebyla nakonec realizována a řešení tohoto problému se tím odsouvá.¹⁰⁶

Rozhodnutí *Oliari a další proti Itálii* vede k pochopení, že znemožňovat uzavření manželství osobám stejného pohlaví není dle Úmluvy porušováním jejich lidských práv. Ovšem státy spadající pod pravomoc ESLP jsou povinny zajistit ochranu stabilnímu vztahu osob stejného pohlaví, i když to pro tyto státy prozatím pravděpodobně neznamena výslovnou povinnost zavést do svého právního řádu určitou formu registrovaného partnerství. Některé státy již předpokládají tento možný vývoj právního výkladu, a proto na něj reagují snahou o možnost ignorovat verdikty ESLP.

¹⁰⁶ Pelikán obhajoval novelu trestního řádu, která má kriminalizovat hanobení třídy. Novinky.cz. 24.4.2016. Dostupné z <https://www.novinky.cz/domaci/401402-pelikan-obhajoval-novelu-trestniho-radu-ktera-ma-kriminalizovat-hanobeni-tridy.html>

Například Ruská federace si svoji imunitu vůči těmto pro ni politicky nežádoucím verdiktům již zajistila, když Státní дума koncem roku 2015 schválila zákon, který nechává vykonatelnost mezinárodních rozsudků na posouzení a rozhodnutí Ústavního soudu Ruské federace.¹⁰⁷ To je pro ruskou LGBT komunitu špatná zpráva, neboť se nelze domnívat, že by ruský stát zohledňoval její případnou ochranu prostřednictvím rozsudků ESLP.

ČR se ovšem touto cestou nevydala a existence zákona o registrovaném partnerství svědčí o tom, že ochrana vztahu osob stejného pohlaví je v souladu se současným výkladem evropské lidskoprávní judikatury.

Co se týká problematiky osvojení dětí do stejnopohlavních rodin, nastínil nám situaci verdikt ve věci *Gas a Dubois proti Francii*, z kterého je patrné, že nemožnost osvojit dítě druhým partnerem není porušením lidský práv. Novější rozsudek ve věci *X. a ostatní proti Rakousku* konstatoval porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy, kdy znemožněním osvojení biologického dítěte partnerky došlo ze strany vnitrostátního soudu k rozdílnému zacházení vůči nesezdanému homosexuálnímu páru ve srovnání s nesezdaným heterosexuálním párem, který by mohl dle tehdy platného rakouského práva dítě osvojit.¹⁰⁸ Nicméně i podle tohoto rozhodnutí lze dovodit, že Úmluva právo na osvojení dítěte pro stejnopohlavní páry nezakotvuje. Pokud ovšem státy na základě své legislativy umožňují osvojení dětí i nesezdaným osobám, musí postupovat tak, aby nedocházelo k diskriminaci z důvodu pohlaví nebo sexuální orientace.¹⁰⁹

¹⁰⁷ *Rusko si schválilo nový zákon: Může teď ignorovat mezinárodní rozsudky*. ceskatelevize.cz. 4.12.2015. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1630802-rusko-si-schvalilo-novy-zakon-muze-ted-ignorovat-mezinarodni-rozsudky>

¹⁰⁸ *Zpravodaj Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před ESLP*. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Číslo 2/2013. s. 12. Dostupné z www.justice.cz

¹⁰⁹ Nález č. 234/2016 Sb. Nález Ústavního soudu ze dne 14. června 2016 sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ve věci návrhu na zrušení § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. Dostupné ze systému ASPI (automatizovaný systém právních informací) licenci poskytuje nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a.s.

Pohled na rozsah lidských práv transsexuálních osob byl prezentován ve věci *Y.Y. proti Turecku*. Dle výkladu Úmluvy mají transsexuální osoby právo na určení své genderové identity a také na právní uznání tohoto určení či změny. Velkou otázkou do budoucna bude, zda se praxe v členských státech Rady Evropy bude ubírat směrem k možnosti změnit pohlaví pouze za předpokladu provedení náročných lékařských zásahů a sterilizace nebo bude spíše zohledňováno individuální přání jednotlivých transsexuálních osob.

Nejvýhodnější pro ně by bylo zřejmě, aby si samy určily rozsah chirurgických zásahů, kterým jsou ochotny se v souvislosti s celým procesem změny pohlaví podrobit. Některé osoby by si pravděpodobně přály celý komplex operativních zákroků, jiné by se spokojily pouze s hormonální léčbou a úpravou svého vzhledu. Je pravděpodobné, že nejen v ČR se bude při prosazování vyšší úrovně práv transsexuálních osob složitě hledat konsenzus nejen v kruzích odborné lékařské veřejnosti, ale i mezi politickou reprezentací.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zabýval různými aspekty života členů LGBT komunity, jejím znevýhodněním i právy, která jim garantuje tuzemská i evropská legislativa.

V Evropě došlo zejména ve 20. století ve vztahu k této komunitě ke značným změnám. V první polovině minulého století bylo v mnoha evropských státech společensky žádoucí vztahy homosexuálních osob kriminalizovat a nejtragičtějším obdobím byla v tomto ohledu éra nacionálního socialismu. Ve druhé polovině 20. století se již podařilo dosáhnout dekriminizace sexuálních aktivit homosexuálních osob prakticky v celé Evropě. Kromě toho došlo k vyškrtnutí homosexuality a transsexualismu ze seznamu duševních poruch a to také přispělo k rozvoji emancipačního aktivismu LGBT komunity.

V současnosti usilují tito aktivisté o dosažení rovnoprávnosti homosexuálů s heterosexuály. Plné rovnoprávnosti totiž nebylo zejména v zemích střední a východní Evropy dosud dosaženo. Tento deficit je pocíťován především v oblasti rodinného života, kde je homosexuálním párům odepírán přístup k institutu manželství a k osvojení dítěte. Ani ESLP prozatím toto nevnímá jako porušování lidských práv. S ohledem na evolutivní vývoj lidských práv je pravděpodobné, že v budoucnu dojde k opaku a absence těchto institutů bude považována za porušení práv těchto lidí.

Obor sociální pedagogiky může být při tomto vývoji nápomocen. Může podat pomocnou ruku homosexuálním a transsexuálním dětem a mladistvým, kteří jsou ve věku, kdy jsou nejzranitelnější a neví jak se vyrovnat se svou jinakostí. Může také výchovně a informativně působit na heterosexuální děti a mladistvé a snížit tím riziko, že jinakost jejich vrstevníka bude důvodem pro jeho ostrakizaci nebo dokonce šikanu.

Historie nás učí, že dbát na rozvoj lidských práv je žádoucí. Zejména je důležité chránit práva znevýhodněných skupin obyvatelstva, když důvod jejich znevýhodnění není závislý na jejich vůli. S tím souvisí i nutnost uvědomění si důležitosti role demokratického uspořádání společnosti. Bez demokratického zřízení a právního státu nelze zajistit alespoň základní ochranu všech znevýhodněných skupin obyvatelstva.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní normy :

- [1] Ústavní zákon č.1/1993 Sb. Ústava České republiky.
- [2] Ústavní zákon č.2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod.
- [3] Zákon č. 198/2009 Sb. Antidiskriminační zákon.
- [4] Zákon č. 562/1919 Sb. Zákon o podmíněném odsouzení a o podmíněném propuštění
- [5] Zákon č. 86/1950 Sb. Trestní zákon.
- [6] Zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákon.
- [7] Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.
- [8] Zákon č. 115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.
- [9] Zákon č. 301/2000 Sb. Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.
- [10] Nařízení vlády č. 590/2006 Sb. Nařízení vlády, kterým se stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci.
- [11] Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník.
- [12] Zákon č. 133/2000 Sb. Zákon o evidenci obyvatel.
- [13] Ústavní zákon č. 23/1991 Sb. Zákon, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky.
- [14] Zákon č. 349/1999 Sb. Zákon o Veřejném ochránci práv.
- [15] Nález č. 234/2016 Sb. Nález Ústavního soudu ze dne 14. června 2016 sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ve věci návrhu na zrušení § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

Literatura :

- [2] BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-12-5.
- [2] FANEL, Jiří. *Gay historie*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-7272-010-4.
- [3] NESVADBA, Petr. *Filosofie a etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-92-X.
- [4] SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6.
- [5] HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. Každodenní život. ISBN 978-80-257-0876-7.
- [6] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. ISBN 978-80-87041-33-8.
- [7] SMETÁČKOVÁ, Irena a Richard BRAUN. *Homofobie v žákovských kolektivech: homofobní obtěžování a šikana na základních a středních školách - jak se projevuje a jak se proti ní bránit : doplňkový výukový materiál pro ZŠ a SŠ včetně didaktické aplikace tématu*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. ISBN 978-80-7440-016-2.
- [8] BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVÁČEK. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-128-1.
- [9] *Ústavy států Evropské unie*. 2. vyd. Přeložil Eliška WAGNEROVÁ. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-466-8.
- [10] WINTR, Jan a Marek ANTOŠ, ed. *Základní lidská práva a svobody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-87975-36-7.
- [11] KVASNICOVÁ, Jana. *Antidiskriminační zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-879-6.
- [12] *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XIX. Číslo 2/2016. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211.

[13] KOZUBÍK J., WINTR J., *Ústavní soudy a práva gayů a leseb - veřejné mínění jako determinant rozhodnutí soudů?* Časopis Judisprudence. Ročník 5/2016. Právnická fakulta Univerzity Karlovy.

[14] *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XV. Číslo 4/2012. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211.

[15] *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. Ročník XVIII. Číslo 3/2015. Wolters Kluwer ČR, a.s., ISSN 1212-2211.

Judikatura ESLP :

[3] ECHR, CASE OF M.C. AND A.C. v. ROMANIA, In: HUDOC database ECHR, Applications nos. 12060/12, JUDGMENT, STRASBOURG, 12 April 2016.

[2] ECHR, CASE OF OLIARI AND OTHERS v. ITALY, In: HUDOC database ECHR, Applications nos. 18766/11. 36030/11. JUDGMENT, STRASBOURG, 21 July 2015.

[3] ECHR, CASE OF VALLIANATOS AND OTHERS v. GREECE, In: HUDOC database ECHR, Applications nos. 29381/09. 32684/09. JUDGMENT, STRASBOURG, 7 November 2013.

[4] ECHR, CASE OF SCHALK AND KOPF v. AUSTRIA, In: HUDOC database ECHR, Applications nos. 30141/04. JUDGMENT, STRASBOURG, 24 June 2010.

[5] ECHR, CASE OF HÄMÄLÄINEN v. FINLAND, In: HUDOC database ECHR, Applications nos. 37359/09. JUDGMENT, STRASBOURG, 16 July 2014.

[6] ECHR, CASE OF GAS AND DUBOIS v. FRANCE, In: HUDOC database ECHR, Applications nos. 25951/07. JUDGMENT, STRASBOURG, 15 March 2012.

[7] ECHR, CASE OF Y. Y. v. TURKEY, In: HUDOC database ECHR, Applications nos. 14793/08. JUDGMENT, STRASBOURG, 10 March 2015.

[8] ECHR, CASE OF CHRISTINE GOODWIN v. THE UNITED KINGDOM, In: HUDOC database ECHR, Applications nos. 28957/95. JUDGMENT, STRASBOURG, 11 July 2002.

[9] ECHR, CASE OF SCHLUMPF v. SWITZERLAND, In: HUDOC database ECHR, Applications nos. 29002/06. JUDGMENT, STRASBOURG, 8 January 2009.

- [10] ECHR, CASE OF VAN KÜCK v. GERMANY, In: HUDOC database ECHR, Applications nos. 35968/97. JUDGMENT, STRASBOURG, 12 June 2003.
- [11] ECHR, CASE OF X AND OTHERS v. AUSTRIA, In: HUDOC database ECHR, Applications nos. 19010/07. JUDGMENT, STRASBOURG, 19 February 2013.
- [12] *Anotace rozsudku ze dne 16. července 2014 ve věci č. 37359/09 - Hämäläinen proti Finsku*. Dostupné ze systému ASPI (automatizovaný systém právních informací) licenci poskytuje nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a.s.
- [13] *Anotace rozsudku ze dne 7. listopadu 2013 ve věci č. 29381/09 a č. 32684/09 – Vallianatos a ostatní proti Řecku*. Dostupné ze systému ASPI (automatizovaný systém právních informací) licenci poskytuje nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a.s.

Internetové zdroje :

- [4] *Experiment 4%*. ceskatelevize.cz. Rok výroby 2008. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10211487240-experiment/208572233190007-4/2814-homosexualita-v-dejinach/>
- [2] *Historie právních postojů k homosexualitě*. PROCHÁZKA Ivo. Dostupné z <http://zpravodajstvi.ecn.cz/PRIVATE/logos/pravhist.htm>
- [3] *Gay iniciativa v ČR končí, dosáhla svých cílů*. Novinky.cz. 3.1.2007. Dostupné z <https://www.novinky.cz/domaci/105477-gay-iniciativa-v-cr-konci-dosahla-svych-cilu.html>
- [4] *Antidiskriminační opatření v EU*. FOREJTOVÁ Monika. 24.11.2014. Dostupné z <http://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/antidiskriminacni-opatreni-v-eu>
- [5] *Dlouhodobé cíle PROUDu*. Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu. Dostupné z <http://www.proudem.cz/o-proudu/cile-a-vize.html>
- [6] *Ester Janečková se svěřila : Za smrt synovce může také homofobní kněz!* Topstar. Dostupné z <http://style.iprima.cz/topstar/celebrity/ester-janeckova-se-sverila-za-smrt-synovce-muze-take-homofobni-knez>
- [7] *Coming out*. Wikipedie. Otevřená encyklopedie. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Coming_out

- [8] *Diskriminace*. Veřejný ochránce práv. Dostupné z <http://www.ochrance.cz/diskriminace/>
- [9] *Co je to diskriminace? Výklad základních pojmů*. ŠTĚPÁNKOVÁ Martina. Dostupné z http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Co_je_to_diskriminace.pdf
- [10] *Strach, izolace a diskriminace jsou pro LGBT komunitu v Evropě běžné*. Agentura FRA. 17.5.2013. Dostupné z http://fra.europa.eu/sites/default/files/pr-lgbt-survey-fear-isolation-common_cs.pdf
- [11] *ČR zavádí trestný čin hanobení životního stylu třídy i podněcování nenávisti k homo, trans a asexuálům*. Česká justice. 11.4.2016. Dostupné z <http://www.ceska-justice.cz/2016/04/cr-zavadi-trestny-cin-hanobeni-zivotniho-stylu-tridy-i-podnecovani-nenavisti-k-homo-trans-a-asexualum/>
- [12] *Základní rozdíly mezi instituty - registrované partnerství a manželství*. Muj-pravnik.cz. 18.6.2014. Dostupné z <http://muj-pravnik.cz/zakladni-rozdily-mezi-instituty-registrovane-partnerstvi-a-manzelstvi/>
- [13] *Sněmovní tisk 320/0, část č. 1/4 Novela z. o registrovaném partnerství*. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=320&CT1=0>
- [14] *Poslanci se přeli o možnost adopce registrovanými partnery*. ČTK. 13.7.2016. Dostupné z <http://www.pravniprostor.cz/aktuality/aktuality/poslanci-se-preli-o-moznost-adopce-registrovanymi-partnery>
- [15] *Homosexuálové slaví dílčí vítězství, český soud uznal adopci dětí gayi*. iDnes.cz. 7.12.2015. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/cesky-soud-uznal-adopci-deti-gayi-dqg-/domaci.aspx?c=A151206_202924_zahranicni_san
- [16] *První registrovaný pár získal dítě do pěstounské péče*. ceskatelevize.cz. 10.6.2011. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1259377-prvni-registrovany-par-ziskal-dite-do-pestounske-pece>
- [17] *Zpráva o plnění Doporučení CM/Rec(2010)5 Výboru ministrů Rady Evropy členským státům ohledně boje proti diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity Českou republikou*. Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu (PROUD). Praha. Česká republika. 2013. Dostupné z <http://proud.cz/o-proudu/dokumenty.html>

- [18] *Výbor pro sexuální menšiny pracuje na zavedení práva zvolit si pohlaví. I bez operace.* Česká justice. 13.6.2016. Dostupné z <http://www.ceska-justice.cz/2016/06/vybor-pro-sexualni-mensiny-pracuje-na-zavedeni-prava-zvolit-si-pohlavi-i-bez-operace/>
- [19] *Prošla testy, do armády ale nemůže.* Translidé. Dostupné z <http://www.translide.cz/prosla-testy-do-armady-ale-nemuze>
- [20] *Pentagon chce ‚legalizovat‘ transgenderové vojáky.* Echo24.cz. 17.7.2015. Dostupné z <http://echo24.cz/a/wm8gj/pentagon-chce-legalizovat-transgenderove-vojaky>
- [21] *Samovyloučení dárce krve.* Fakultní nemocnice Brno. Dostupné z <http://www.fnbrno.cz/samovyloucení-darce-krve/t5207>
- [22] *Homofobie, heterosexismus, diskriminace sexuálních minorit?* PECHOVÁ, Olga. Multikulturní centrum Praha. Dostupné z <http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Homofobie.pdf>
- [23] *Co je homofobie? Zastavme homofobní chování!* nakluky.cz. 12.9.2011. Dostupné z <http://www.nakluky.cz/magazin/item/1008-co-je-homofobie-zastavme-homofobni-chovani/>
- [24] *Homofobie.* Wikipedie. Otevřená encyklopedie. Dostupné z <https://cs.wikipedia.org/wiki/Homofobie>
- [25] *Heteronormativita a homofobie.* Poradna pro občanství, občanská a lidská práva. Dostupné z <http://poradna-prava.cz/www/old/heteronormativita.html>
- [26] *Násilí z nenávisti.* Poradna pro občanství, občanská a lidská práva. Dostupné z <http://poradna-prava.cz/www/old/nasili-z-nenavisti.html>
- [27] *Rodiče pozor! Šikana mezi dětmi je skryté nebezpečí!* Policie ČR. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>
- [28] *Průzkum mezi LGBT osobami v EU provedený agenturou FRA.* Agentura FRA. 17.5.2013. Dostupné z http://fra.europa.eu/sites/default/files/memo-fra-s-eu-lgbt-survey_cs.pdf
- [29] *Všeobecná deklaráce lidských práv.* Lidská práva. Dostupné z <http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/clanky/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

- [30] *Charta základních práv Evropské unie*. Evropský parlament. 12.12.2007. Dostupné z http://www.euroskop.cz/gallery/6/2090-charta_zakladnich_prav_1.pdf
- [31] *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolu č. 11*. Kancelář Evropského soudu pro lidská práva. Září 2003. Dostupné z http://www.euroskop.cz/gallery/2/772-umluva_o_ochrane_lidskych_prav_a_svobod.pdf
- [32] *Světová deklaráce sexuálních práv*. 14. světový sexuologický kongres v Hongkongu. 26.10.1999. Dostupné z http://is.muni.cz/el/1423/podzim2004/SPP713/um/10t_Svetova_deklarace_sexualnich_prav.pdf
- [33] *Ochrana práv leseb, gayů, bisexuálů a transsexuálů*. Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVII. ročníku Pražského studentského summitu. 2011. Dostupné z www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Ochrana-prav-leseb-gayu-bisexualu-a-transsexualu-HRC.pdf
- [34] *Romania: Court set for judgment in 'gay-bashing' human rights complaint*. European Convention of Human Rights. 11.4.2016. Dostupné z <http://www.humanrightseurope.org/2016/04/romania-court-set-for-judgment-in-gay-bashing-human-rights-complaint/>
- [35] *Zpravodaj Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před ESLP*. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Číslo 3/2016. Dostupné z www.justice.cz
- [36] *Itálie schválila registrované partnerství, hlasování doprovázely demonstrace*. [ceskatelevize.cz](http://www.ceskatelevize.cz). 11.5.2016. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1782935-italie-schvalila-registrovane-partnerstvi-hlasovani-doprovazely-demonstrace>
- [37] *Případ Obergefell v. Hodges před NS USA - k otázce diskriminace párů osob stejného pohlaví*. ONDŘEJEK Pavel. Univerzita Karlova v Praze - Právnická fakulta, Výzkumné centrum pro lidská práva. 8.10.2015. Dostupné z <http://www.vclp.cz/news/pripad-obergefell-v-hodges-pred-nejvyssim-soudem-usa-k-otazce-diskriminace-paru-osob-stejneho-pohlavi/>
- [38] *Vítězství stejnopohlavních manželství v USA*. SUCHÁNEK Petr. 4.7.2015. Dostupné z <http://a2larm.cz/2015/07/vitezstvi-stejnopohlavnich-manzelstvi-v-usa/>

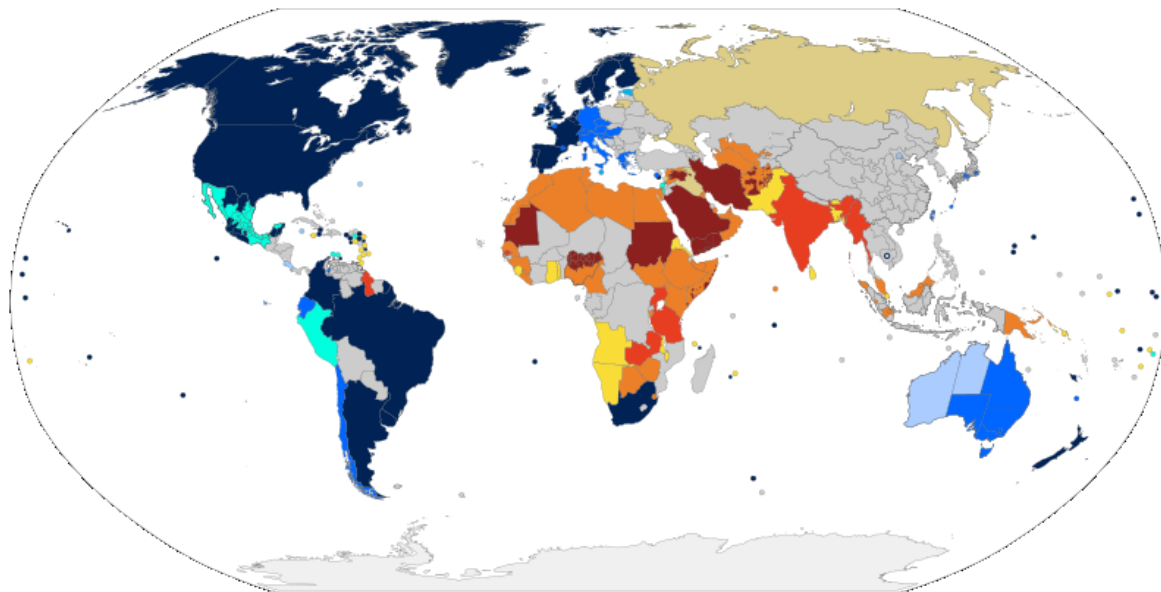
- [39] *Gayové ve Francii se mohou brát a adoptovat děti. Zákon podepsal i prezident Hollande.* Hospodářské Noviny. 18.5.2013. Dostupné z <http://zahranicni.ihned.cz/evropa-slovensko/c1-59900830-gayove-homosexualove-svatba-francie-prezident-hollande>
- [40] *Zpravodaj Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před ESLP.* Ministerstvo spravedlnosti ČR. Číslo 2/2015. Dostupné z www.justice.cz
- [41] *Ochrana práva na respektování soukromého a rodinného života v systému Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.* ROAGNA I. Rada Evropy. Štrasburk. 2012. Dostupné z http://www.coe.int/t/dgi/hrnatimplement/Source/documentation/hb11_privatelife_ces.pdf
- [42] *Pelikán obhajoval novelu trestního řádu, která má kriminalizovat hanobení třídy.* Novinky.cz. 24.4.2016. Dostupné z <https://www.novinky.cz/domaci/401402-pelikan-obhajoval-novelu-trestniho-radu-ktera-ma-kriminalizovat-hanobeni-tridy.html>
- [43] *Rusko si schválilo nový zákon: Může teď ignorovat mezinárodní rozsudky.* ceskatelevize.cz. 4.12.2015. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1630802-rusko-si-schvalilo-novy-zakon-muze-ted-ignorovat-mezinarodni-rozsudky>
- [44] *Zpravodaj Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před ESLP.* Ministerstvo spravedlnosti ČR. Číslo 2/2013. Dostupné z www.justice.cz
- [45] *Jak homosexuálové zachránili západní civilizaci.* National Geographic Česko. 17.8.2012. Dostupné z <http://www.national-geographic.cz/clanky/jak-homosexualove-zachranili-zapadni-civilizaci.html#.V3uuL-uLSUk>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

LGBT	lesby, gayové, bisexuálové, transgender lidé
např.	například
ř.z.	Říšský zákoník
Sb.	Sbírka zákonů
SOHO	Sdružení organizací homosexuálních občanů v České republice
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
KSČ	Komunistická strana Československa
HIV	virus lidské imunitní nedostatečnosti
tzv.	takzvaně
č.	číslo
ČR	Česká republika
OSN	Organizace spojených národů
USA	Spojené státy americké
EU	Evropská unie
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Listina EU	Listina základních práv a svobod Evropské unie
Listina	Listina základních práv a svobod
Ústava	Ústava České republiky
NS	Nejvyšší soud Spojených států amerických
čl.	článek
odst.	odstavec
písm.	písmeno
§	paragraf

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha P I :** **Zákony týkající se homosexuality**
- Příloha P II :** **Status stejnopohlavních manželství a jiných druhů partnerství osob téhož pohlaví v Evropě**
- Příloha P III :** **Právo na adopce dětí stejnopohlavními páry v Evropě**

PŘÍLOHA P I : ZÁKONY TÝKAJÍCÍ SE HOMOSEXUALITY**Homosexuální pohlavní styk je legální**

- Sňatek osob stejného pohlaví
- Registrované partnerství
- Neregistrované soužití
- Sňatek je uznáván, ale v zemi se neprovádí
- Páry stejného pohlaví nemají právní status
- Zákony omezující svobodu vyjadřování

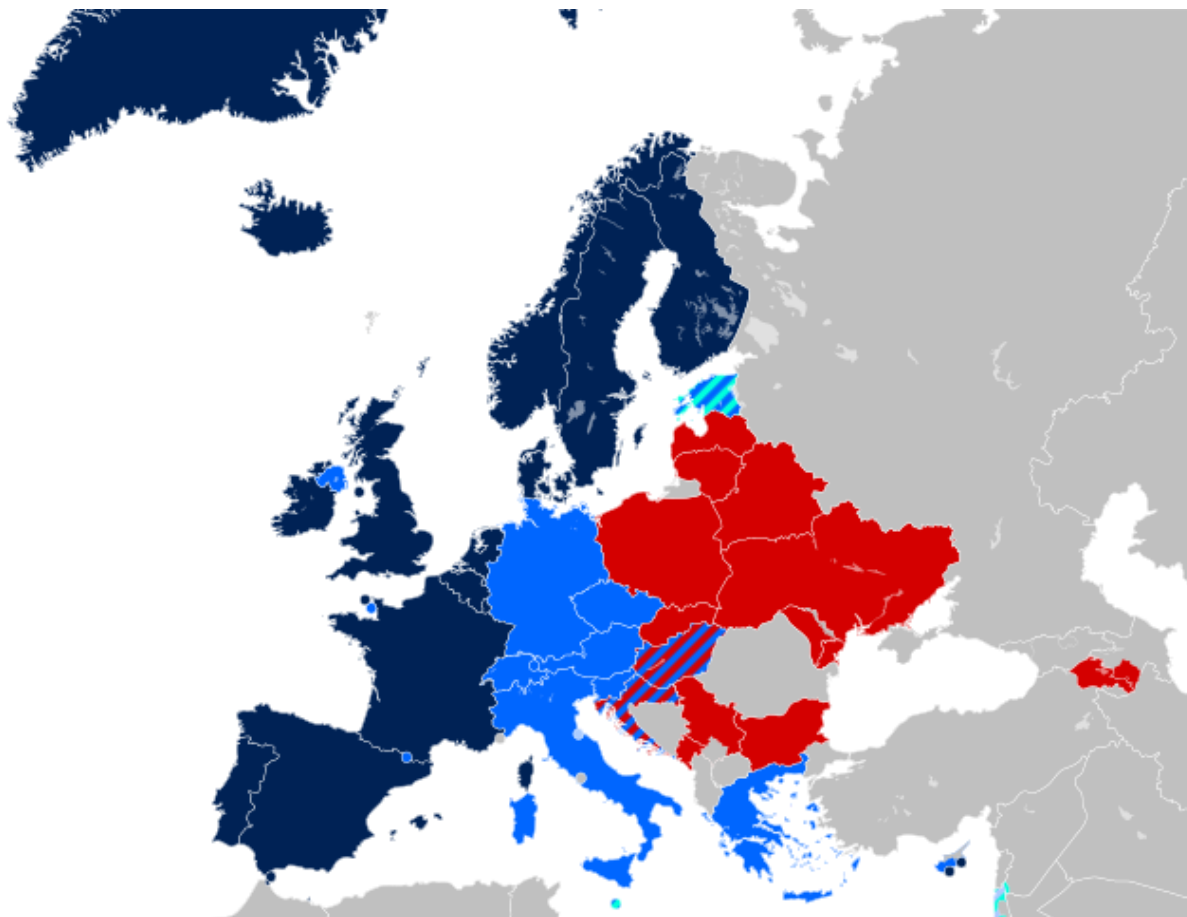
Homosexuální pohlavní styk je protiprávní

- Ilegální, ale zákon se v posledních letech neuplatňuje
- Odnětí svobody
- Hrozí doživotí
- Hrozí trest smrti

Stav ke dni 3.4.2017

Zdroj : Wikimedia Commons. Dostupné z
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:World_laws_pertaining_to_homosexual_relationships_and_expression.svg

PŘÍLOHA P II : STATUS STEJNOPOHLAVNÍCH MANŽELSTVÍ A JINÝCH DRUHŮ PARTNERSTVÍ OSOB TÉHOŽ POHLAVÍ V EVROPĚ

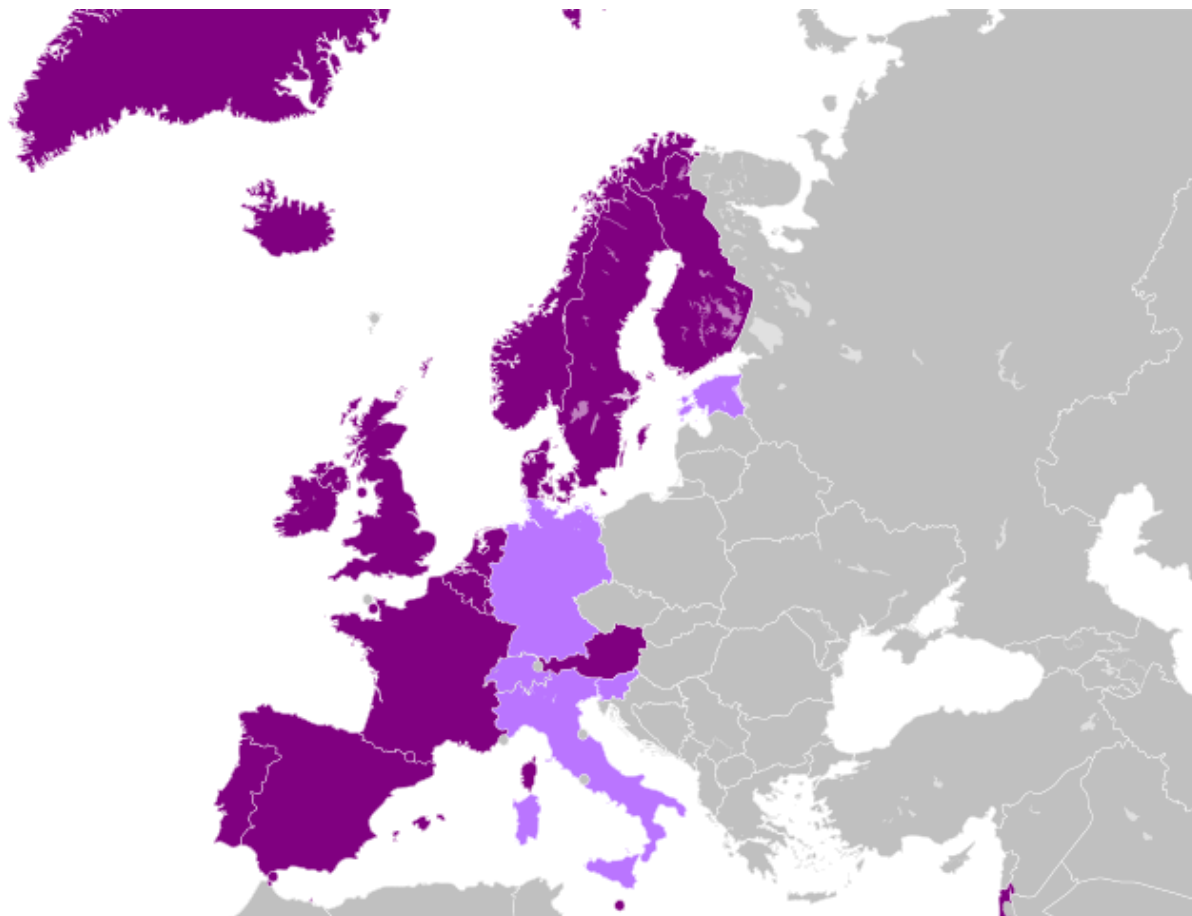

	Stejnopohlavní manželství
	Uznání zahraničních partnerství
	Jiný druh partnerství
	Neregistrované soužití
	Neuznáváno
	Ústavní definice manželství omezena na muže a ženu

Stav ke dni 9.3.2017

Zdroj : Wikimedia Commons. Dostupné z
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Same-sex_marriage_map_Europe_detailed.svg

PŘÍLOHA P III : PRÁVO NA ADOPCCE DĚTÍ STEJNOPOHHLAVNÍMI PÁRY V EVROPĚ

	Společná adopce je legální
	Adopce dítěte partnera je legální
	Neumožněno či neznámo

Stav ke dni 17.12. 2016

Zdroj : Wikimedia Commons. Dostupné z
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Same-sex_Adoption_Map_Europe.svg